

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

17^e JAARGANG

WOENSDAG 12 OCTOBER 1932

No. 876

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.
Algemeen Secretaris: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.
COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Nusselt; Jhr. Mr. L. H. van
Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J.
Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen
Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis;
Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.

Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
Redacteur-Secretaris: Dr. H. M. H. A. van der Valk.
Secretariaat: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam,
Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No
145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per
jaar. Losse nummers 50 cents. Leden en donateurs van het
Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ont-
vangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoe-
ver daaromtrent niet anders wordt beslist.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

12 OCTOBER 1932.

Over de Nederlandsche geldmarkt valt niets meer
te berichten. De nominale noteeringen waren weder:
prolongatie 1 pCt.; particulier disconto $\frac{1}{4}$ à $\frac{3}{8}$ pCt.
en callgeld $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{2}$ pCt.

* * *

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank blijkt
de post binnenlandsche wissels te zijn gestegen met
f 510.000; de beleeningen daalden daarentegen met
bijna f 6 millioen. De post papier op het buitenland
onderging geen verandering. De diverse rekeningen
onder de activa der Bank liepen met f 3,3 millioen
terug.

De goudvoorraad vermeerderde deze week met bijna
f 130.000 en de zilvervoorraad met f 501.000.

Onder de passiva der Bank vertoont de biljetten-
circulatie een inkrimping van f 23,4 millioen. De
saldi in rekening-courant zoowel van het Rijk als van
anderen, vertoonen een stijging respectievelijk groot
f 9,8 millioen en f 5,4 millioen. Het tegoed van het
Rijk is dus weer tot f 34 millioen opgelopen. Het
beschikbaar metaalsaldo vermeerderde met f 3,8 mil-
lioën; het dekkingspercentage bedraagt nagenoeg
83 pCt. evenals de vorige week.

* * *

De laatste dagen is het op de wisselmarkt tamelijk
levendig geweest. Het aantal zaken had echter veel
grooter kunnen zijn, wanneer niet de beperktheid van
de markt hiervoor een beletsel ware. Het zijn wel in
de eerste plaats de groote fluctuaties in den Dollar-
koers, die de aandacht hebben getrokken. De ontac-

tische uitlating van President Hoover heeft een groot
aanbod uitgelokt. Vooral vanuit Parijs werden groote
posten aangeboden, de koers is aldaar van 25.52½ tot
op 25.40 teruggelopen; bij de algemeene verbetering
van den Dollar, die gisteren intrad, kon de koers zich
daar tot 25.45 herstellen. Bij ons is de Dollar van
2.4895 tot 2.4760 gedaald, waarop gisteren een reactie
volgde; bij algemeene vraag herstelde de koers zich
tot 2.4840. In Londen is de Dollar nauwelijks veran-
derd: 3.45½. Ponden zijn dus hier teruggelopen; van
8.60 zakte de koers tot onder de 8.57 in; slot 8.57½.
Marken bleven dalen; na op 59.18 de week begonnen
te zijn, liep de koers tot 58.97½ terug, om tenslotte
weder tot 59.03 te stijgen. Fransche Francs 9.75½—
9.76¼—9.75¼, dus zonder noemenswaardige fluc-
tuaties. De Belga's schommelden weder tusschen de
34.50 en 34.55, slot 34.53. De Zwitsersche Franc lag
wat beter in de markt 47.87—48.03. Lires liepen terug
en kwamen van 12.77 op 12.70. Peseta's onveranderd,
20.37¼. De Skandinavische wissels gingen met het
Pond iets terug: Kopenhagen 44.50, Oslo 43.20, Stock-
holm 44.05. De koers voor vrije Dinars is lager; de
noteering is ca. 4.—. T.T. Batavia is weder hooger:
100½. Yen zijn lager, 58½. Canadeesche Dollars ca.
2.25½.

Termijnen zijn wat teruggelopen. Eén- en drie-
maands Ponden noteeren $\frac{1}{4}$ en $\frac{3}{8}$ c. onder pari; Dol-
lars op deze termijnen doen 15 en 47½ punt disagio.

Op de goudmarkt blijft het stil. Eagles noteeren
nog ca. 2.48%, Sovereigns 12.06½, terwijl baren
f 1649 à 1649.50 doen. Marken bankpapier zijn weder-
om wat lager: ca. 58.90. Shillingnoten ca. 30.—.

LONDEN, 10 OCTOBER 1932.

De toevloed van geld op de geldmarkt houdt aan,
zoodat de markt overvoerd blijft met vlottend mate-
riaal, waarvoor het nu en dan uiterst moeilijk is em-
plooi te vinden.

Op de discontomarkt bleef de noteering zeer vast.
De clearingbanken deden nl. gedurende de week blij-
ken, dat in haar opinie wissels naar een eenigszins
hooger niveau behoorden te gaan. Op Vrijdag hadden
de inschrijvingen dan ook plaats op een basis van
 $\frac{13}{16}$ tot $\frac{7}{8}$ pCt. De gemiddelde toewijzingsprijs lag
tusschen die beide koersen in. De noteering voor drie-
maands bankaccepten is nu $\frac{15}{16}$ tot 1 pCt., terwijl
schatkistpromessen $\frac{3}{4}$ — $\frac{7}{8}$ noteeren met een neiging
naar het lagere percentage.

In deviezen sloot Sterling heden iets vaster op
8.58 voor Guldens en 3.45 voor Dollars.

Laat hedenmiddag werd bekend, dat de regeering
£ 150 millioen aan 2 pCt. schatkistobligaties à pari
denkt uit te geven, die drie tot zes jaar loopen.

„INTERNATIONAAL GELD“.

Zooals vrijwel steeds in tijden van internationale monetaire ontwrichting, bestaat ook thans weder voor de vraagstukken van geldtheorie en geldpolitiek alom een verhoogde belangstelling. Ten onzent kwam deze belangstelling in de afgelopen weken o.m. binnen betrekkelijk korten tijd tweemaal tot uiting in de keuze van het onderwerp voor een openbare discussie: nl. eenerzijds die op den 25sten Nederlandschen Accountantsdag te Amsterdam op Zaterdag 24 Sept. jl., waar „Het vraagstuk van een Internationalen Muntstandaard“ — ingeleid door Mr. J. W. Beyen, Directeur der Rotterdamsche Bankvereniging — aan de orde was gesteld en anderzijds die in de Algemeene Vergadering van de Vereeniging „Handelsrecht“ te 's-Gravenhage op Zaterdag 8 dezer, waar ditmaal de belangstelling der leden werd gevraagd voor een tweetal prae-adviezen over het zoogenaamde „Gulden-is-Gulden-stelsel“, resp. van de hand van Prof. Mr. W. C. Mees R.A. z.n. te Wageningen en van Mr. H. A. van Nierop, Directeur der Amsterdamsche Bank. Van de drie hier genoemde inleiders nam Prof. Mees in het algemeen gesproken de meest radicale positie in, terwijl het standpunt van de beide praktische bankiers op vele punten, althans op het eerste gezicht beschouwd, een meer conservatieven indruk maakte: al moet hierbij ook onmiddellijk worden aangeteekend, dat het verwijt van een zakelijk ongefundeerd „traditionalisme“, door Prof. Ir. J. Goudriaan in de discussie op den Accountantsdag tot Mr. Beyen gericht, in vele opzichten stellig onverdiend was.

Hoewel op de beide vergaderingen voor eenigszins ingewijden veel bekende klanken te vernemen vielen, hadden de gevoerde discussies toch de verdienste, het standpunt van de voornaamste hier te lande vertegenwoordigde geldtheoretische richtingen nog eens scherp tegenover elkander te stellen en geven de behandelde onderwerpen m.i. op meer dan één punt tot een korte „nabetrachting“ in dit weekblad alleszins aanleiding.¹⁾

* * *

In het bijzonder geldt dit ten opzichte van de hoofdstelling uit de inleiding van Mr. Beyen, welke in hoofdzaak hierop neerkomt, dat de verschillende plannen tot het scheppen van een internationalen geld- of muntstandaard — speciaal de herhaaldelijk opgeworpen gedachte van een nieuw in te voeren internationale munteenheid, resp. een afzonderlijke in die eenheid uit te drukken concrete geldsoort, welk laatste denkbeeld bij de mondelinge discussies vooral in Prof. Mr. E. M. Meyers een warm verdediger vond — geenerlei voordeelen kunnen bieden boven die, welke de gouden standaard ook kan verwezenlijken; of wel, nog iets scherper geformuleerd, dat de gouden standaard, zoolang deze in de verschillende afzonderlijke landen inderdaad wordt gehandhaafd, in ieder opzicht een „internationale muntstandaard“ is, terwijl anderzijds onder omstandigheden, waarbij de goudpariteit zich nationaal niet langer laat handhaven — met name in het heden ten dage weder zeer actueele geval van sterke internationale kapitaalverplaatsingen, hetzij in den vorm van een massale opvraging van korte credieten of anderszins — met geen enkel nog zoo vernuftig uitgedacht internationaal geldstelsel een beter resultaat kan worden bereikt. De noodzakelijke voorwaarde voor de verwezenlijking van een van het standpunt van het internationaal verkeer beschouwd „ideaal“ geldwezen — door Mr. Beyen geformuleerd als „een vrij geldverkeer tusschen landen, welker munteenheden onderling in een vaste waardeverhouding staan“ — is derhalve z.i., dat „het evenwicht in de betalingsbalansen door internationale credietverleening en goudzendingen in stand kan worden gehouden“. Zonder deze voorwaarde is iedere

¹⁾ Wij zullen ons ditmaal beperken tot de inleiding van Mr. Beyen om de volgende week in een afzonderlijk artikel de prae-adviezen en de besprekingen over het „Gulden-is-Gulden-stelsel“ te behandelen.

INHOUD:

	Blz.
„INTERNATIONAAL GELD“ door Mr. J. G. Koopmans ..	798
De conferentie van Stresa II (Slot) door Prof. Mr. Dr. G. W. J. Bruins	800
Leidt de grondstoffenvluta tot sterke schommelingen in het prijsniveau der eindproducten, tot onbeheerschbare voorraadvorming en tot chronische overproductie van grondstoffen? I door Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan Jr.	802
Een fundament voor onze welvaarts-politiek? door J. C. Kielstra Jr. met Naschrift door Dr. Ir. B. Bølger	806
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De huidige toestand en de toekomst van de gloeilampenindustrie door Dr. A. Marcus.....	808
AANTEEKENINGEN:	
De ontwikkeling van het handelsverkeer der Midden- en Oost-Europeesche landen in den jongsten tijd ..	810
Het vraagstuk der productieregeling in de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek	810
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.....	811—816
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.	

poging tot het handhaven der onderlinge pariteit van de nationale munteenheden — hetzij met, hetzij zonder een internationale eenheid als tusschenschakel — bij voorbaat tot mislukking gedoemd; is daarentegen de bedoelde voorwaarde eenmaal vervuld, dan verwezenlijkt ook reeds de gouden standaard het bovenstaande ideaal ten volle en bestaat daarnaast aan een speciale internationale geldeenheid geen behoefte meer.

Het hier weergegeven standpunt is op het eerste gezicht zeer zeker aantrekkelijk, niet het minst door zijn eenvoud. Toch rijst m.i. bij nadere beschouwing de vraag — die bij de mondelinge discussie nauwelijks ter sprake is gekomen — of hierbij de stand der betalingsbalans niet al te eenzijdig als oorzaak en te weinig als gevolg van de monetaire factoren (in het betrokken land en daarbuiten) wordt gezien: een vraag, die toch in zooverre zeer voor de hand ligt, omdat juist de meest typische gevallen van „kapitaalvlucht“ eerst bij een dreigend gevaar voor depreciatie van het nationale ruilmiddel tegenover de buitenlandse valuta's plegen op te treden. Ware derhalve een stelsel denkbaar, dat overigens het behoud van de pariteiten tusschen de landen onderling binnen redelijke grenzen zou kunnen waarborgen (dat wil dus zeggen een stelsel, hetwelk de afzonderlijke regeringen niet zoo gemakkelijk kunnen „verlaten“ als den gouden standaard!) dan zou zulk een stelsel — dit moet men m.i. aan Prof. Meyers en zijn medestanders toegeven — op zichzelf een krachtige rem tegen het optreden van catastrophale kapitaalverplaatsingen kunnen vormen.

Daar komt nu nog een tweede overweging bij, waarop ter vergadering eveneens slechts terloops werd gewezen: nl. deze, dat de ervaring overtuigend bewijst, dat het zonder eenigen twijfel steeds mogelijk is de „pariteit“ tusschen een en dezelfde munteenheid in de verschillende gedeelten van één land — bijvoorbeeld die tusschen den gulden in Amsterdam en Groningen, de mark in Berlijn en Frankfort etc. — te handhaven, en wel zonder eenige reserve met betrekking tot den stand der „betalingsbalansen“ tusschen deze plaatsen onderling. Weinigen zullen althans willen volhouden, dat bijv. een eventueele „kapitaalvlucht“ uit Amsterdam of Rotterdam (hetzij als gevolg van de fiscale politiek der betrokken gemeentebesturen of om andere redenen) tengevolge zou moeten hebben, dat de gulden in die plaatsen een disagio tegenover den gulden elders in Nederland zou gaan vertoonen! Op hen, die over het nut eener internationale geldeenheid zoo sceptisch denken als Mr. Beyen c.s., rust derhalve m.i. op zijn minst genomen de bewijslast, waarom een systeem, dat binnen de grenzen van een enkel land ondanks alle crisisverschijnselen zonder stoornis kan functioneeren, internationaal a priori onmogelijk zou moeten zijn.

Bij deze formuleering van het probleem moet dunkt mij worden erkend, dat zuiver „technisch” beschouwd inderdaad een internationaal geldstelsel ook ondanks verstoorde betalingsbalansen e.d.m. denkbaar ware, *mits slechts de voorwaarden vervuld zijn, die te dezen aanzien binnen de grenzen van één en hetzelfde muntgebied steeds en automatisch verwezenlijkt zijn.* Deze voorwaarden zijn intusschen — en inzooverre déel ik voor de praktijk geheel het standpunt van Mr. Beyen — van zeer verre strekking, en de hoofdfout van de meer of minder enthousiaste voorstanders van een „wereldgeld” schijnt mij dan ook deze, dat zij de beteekenis en de draagwijdte dezer voorwaarden verre en verre onderschatten. Erkend zij intusschen, dat Prof. Meyers ter vergadering blijk gaf, zich van de consequenties van zijn standpunt in dit opzicht althans in beginsel bewust te zijn, namelijk in zooverre als hij sprak van de noodzakelijkheid tot het „opgeven der nationale autonomie” op het gebied van het geldwezen; in concreto noemde hij in dit verband intusschen slechts de verlening (bij tractaat tusschen de afzonderlijke landen) van het karakter van wettig betaalmiddel aan het nieuwe internationale bankbiljet, door de B.I.S. te Basel of een soortgelijk internationaal-bestuurd lichaam uit te geven. Inderdaad ware dit laatste ook m.i. een *minimum*-voorwaarde voor een behoorlijk functioneeren van het systeem; daarnaast zijn hiertoe echter nog een paar verdere „kleinigheden” noodzakelijk, waaronder in de eerste plaats, dat deze kwaliteit van wettig betaalmiddel in ieder geval ook zou moeten gelden tegenover de regeeringen zelf (voor het betalen van belastingen etc.) *en voorts in het bijzonder ook tegenover de centrale banken in de afzonderlijke landen voor het terugbetalen van credieten, ook wanneer deze in de nationale geldeenheid verleend zijn;* het een en het ander natuurlijk steeds tot een volstrekt onveranderlijken koers.¹⁾

Zelfs echter indien men inderdaad op deze wijze aan het internationale geld in alle tractaat-landen de z.g.n. „Steuerfundation” en „Kreditrückzahlungsfundation”²⁾ zou willen verlenen, dan nog ware men m.i. eerst halverwege genaderd tot de verwezenlijking van een werkelijk internationaal geldstelsel; de tweede en beslissende stap zou nl. hierin moeten bestaan, dat de een of andere instantie — hetzij de afzonderlijke circulatiebanken, hetzij de emissiecentrale van het internationale geld — verplicht werd om omgekeerd *iedere nationale valuta te allen tijde tot een vasten koers en tot onbeperkte bedragen in het internationale geld om te wisselen.* De consequenties hiervan zouden overigens tamelijk sterk verschillen, al naarmate men deze taak aan het eene of het andere der genoemde organen zou opdragen. Koos men nl. als zoodanig de nationale circulatiebanken, dan zouden deze, evenals vroeger aan hun goudvoorraden, thans aan de door de politiek der centrale instantie beheerschte hoeveelheid van het internationale geld gebonden zijn; een volstreekte waarborg tegen nationale inflatie, eventueel gevolgd door het stopzetten der inwisseling en daarmee het uiteenvallen van het internationale stelsel, beteekent dit echter uit den aard der zaak niet. Werd daarentegen de zoeven bedoelde inwisselingsplicht aan de emissie-centrale van het internationale geld opgelegd, dan zou men deze

¹⁾ Weliswaar is in theorie ook een internationaal geld denkbaar, dat tegenover de nationale valuta's in koers fluctueert, maar dit verwezenlijkt geen enkel essentieel voordeel boven den tegenwoordigen toestand; trouwens, onder een dergelijk stelsel zou men het internationale geld ook nooit tot wettig betaalmiddel voor in de nationale eenheden uitgedrukte schulden kunnen maken, zoodat mag worden aangenomen, dat dit niet het stelsel is, dat door Prof. Meyers bedoeld wordt. Ook mijn verdere opmerkingen in den tekst hebben uitsluitend betrekking op een internationaal geld met *vasten* koers ten opzichte van de nationale geldsoorten.

²⁾ Vgl. voor deze begrippen o.m. G. M. Verrijn Stuart, Geld en Crediet (1932) pg. 23 vlgg. en pg. 30.

instelling daarmee terugbrengen tot den rang van een zuiver-administratieve instantie, zonder eenigen zelfstandigen invloed op de geldpolitiek, en zou de werkelijke situatie deze zijn, *dat iedere nationale circulatiebank het recht verkreeg om zelf internationaal geld uit te geven, hetwelk dan in alle overige tractaatlanden onvoorwaardelijk en onbeperkt gangbaar zou zijn.* Met andere woorden zou een tractaat op deze basis neerkomen op de verplichting van alle daaraan deelnemende landen *om elke inflatie van ieder medecontracteerd land onvoorwaardelijk en onbegrensd te „honoreeren”* — wat overigens inderdaad de feitelijke situatie is tusschen de „deelgebieden” van een en hetzelfde land, een situatie waarvan in de afgelopen inflatieperiodes de consequenties voldoende duidelijk voor aller oogen gedemonstreerd zijn³⁾. Maar juist uit deze voorstelling van zaken blijkt m.i. ook volkomen afdoende, hoe radicaal en verstrekkend de vereischte „prijs-gave der nationale autonomie” in dit opzicht in werkelijkheid zou moeten zijn — zóó verstrekkend, dat men, zelfs bij heel wat betere internationale verhoudingen dan de tegenwoordige, m.i. geen enkele bona-fide nationale regeering tot het aangaan van een hiertoe strekkend tractaat zou durven adviseeren! Durven de voorstanders van een internationale geldeenheid dit wèl, zooveel te beter voor hen; men wachte zich echter voor de volstrekt ongegronde illusie, als zouden de voordeelen van een dergelijk systeem ooit tot een geringeren prijs „te koop zijn”.

De opmerking van Prof. Meyers, dat ook voor een internationale circulatiebank het probleem „currency-principle” of „banking-principle” in beginsel zou blijven bestaan — een opmerking die m.i. op zichzelf niet onjuist is, mits men deze beide begrippen in den ruimeren zin van een „actieve” tegenover een „passieve” geldpolitiek opvat — heeft in verband met het voorafgaande natuurlijk slechts zin, voorzover men denkt aan een instituut, dat krachtens zijn organisatie wèl eenige mogelijkheid heeft om een eigen politiek te voeren. De opmerking is intusschen van belang in verband met het tweede hoofdpunt uit de inleiding van Mr. Beyen, nl. de vraag naar de mogelijkheid en de richtlijnen voor een internationale monetaire *conjunctuurpolitiek* — een vraag die, hoewel m.i. met het onderwerp in engeren zin slechts in zijdelingsch verband staande, de grootste plaats in de mondelinge gedachtenwisseling besloeg. Vooral op dit punt herinnerden de discussies van tijd tot tijd levendig aan die ter Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek in 1929, toen daar het vraagstuk der prijsniveau-stabilisatie aan de orde was gesteld. De inleider van thans stelde zich in dit opzicht vrijwel geheel op het toenmaals o.m. ook door schrijver dezes verdedigde standpunt, nl. dat een juiste conjunctuurpolitiek in beginsel *andere* monetaire maatregelen vereischt dan een stabilisatie van het algemeen prijsniveau, hoe men dit laatste ook moge definieeren: een standpunt, dat ditmaal vooral ook door P r o f. M r. H. F r i j d a krachtig gesteund werd, terwijl daarentegen de praeadviseur van 1929, P r o f. D r. G. M. V e r r i j n S t u a r t, zich ook thans weder, zij het in een iets gematigder vorm⁴⁾, als een aanhanger van de tegengestelde opvatting deed kennen. Beide hier genoemde debaters stelden overigens den inleider de vraag — die m.i. inderdaad de „crux” van het geheele probleem uitmaakt — *naar welke criteria* de geldpolitiek zich in concreto moet richten, indien het prijsniveau

³⁾ Nl. in dien zin, dat het geld, waarmee de regeeringen zich in de centra der verschillende landen „additioneele koopkracht” verschaffen, steeds tot in de verste uithoeken dezer landen in ruil voor goederen en diensten moest worden aangenomen.

⁴⁾ Nl. in zooverre als het „prijsniveau”-begrip door hem thans in zeer ruimen zin wordt opgevat, en zeer zeker niet, zoals dit o.m. bij Prof. Goudriaan het geval is, tot het gemiddelde der groothandelsprijzen van de zgn. stapelproducten beperkt blijft.

als zoodanig niet langer in aanmerking kan komen; Prof. Frijda echter in dien zin, dat het vinden van deze criteria — d.w.z. de criteria voor het zoogenaamde „neutrale” geld — thans de eerste opgave van de geldtheorie behoort te zijn, Prof. Verrijn Stuart daarentegen aldus, dat dit probleem z.i. theoretisch en praktisch onoplosbaar is en dat men zich derhalve, *zelfs* al zou het prijsniveau-criterium theoretisch niet in alle opzichten bevredigend zijn, toch wel *volens volens* daarmede zal moeten behelpen. Het probleem, dat reeds meermalen in dezen en soortgelijken vorm is gesteld, is overigens bekend genoeg om er thans hier ter plaatse uitvoerig over uit te weiden. Wel verdient echter in dit verband nog vermelding de tegenstelling, door Mr. Beyen in dit opzicht gemaakt tusschen „prijspolitiek” en „credietpolitiek”, waarvan dan de laatste z.i. tot taak zou hebben de conjunctuurschommelingen te nivelleren door „reguleering van de mate van investeeing in de opgaande conjunctuur”. Hoezeer ook met deze laatste doelstelling als zoodanig instemmend, zou ik op dit punt toch willen opmerken, dat de gekozen bewoordingen hier eenigszins verwarrend zijn, nl. in zooverre dat *iedere* actieve (en zelfs passieve) geldpolitiek steeds, bedoeld of onbedoeld, gelijktijdig *ook* prijspolitiek, credietpolitiek en conjunctuurpolitiek is, zoodat een tegenstelling tusschen deze drie begrippen in beginsel geen reden van bestaan heeft: slechts de *doelstelling* kan verschillen. Wellicht bedoelde Mr. Beyen ook slechts dit laatste uit te drukken; de gekozen bewoordingen gaven hier echter min of meer vat aan een kritische opmerking van Prof. Frijda, die in de door den inleider verdedigde vorm van credietpolitiek klaarlijk — m.i. echter ten onrechte — iets anders zag dan een poging tot het verwezenlijken van een „neutraal” geld- en credietstelsel, t.w. een vorm van „Planwirtschaft” (waartegenover deze debater zich overigens — mirabile dictu! — sceptisch stelde, aangezien een werkelijk effectieve „Planwirtschaft” z.i. de productie *direct*, en niet slechts via de credietmarkt, moet trachten te reguleeren).

Ondanks deze verschillen viel niettemin een zekere band te bespeuren tusschen de beide laatstgenoemde debaters en den inleider: een band die hierin bestaat, dat zij allen in principe een „neutraal” geldwezen voor gewenscht houden en slechts over de criteria hiervoor meer of minder ernstig van meening verschillen. Op een volkomen tegengestelden grondslag stelde zich daarentegen de laatste debater, Prof. I. R. J. Goudriaan, die ook ditmaal weder uitvoerig zijn bij de lezers van dit weekblad welbekende denkbeeld inzake een „grondstoffen-valuta” propageerde — een denkbeeld, waaraan, volgens den voorsteller, weliswaar uitdrukkelijk de eisch van een stabiel prijsniveau (nl. van de groothandelsprijzen der stapelproducten) als de „centrale leus” der geldpolitiek ten grondslag ligt, doch dat hij anderzijds even uitdrukkelijk *niet* als een middel tot verwezenlijking van een „neutrale” geldvoorziening beschouwd wil zien. Zonder tegenover deze denkbeelden uitvoerig stelling te nemen, zij er hier slechts op gewezen, dat bij de onderhavige discussie wel in bijzonder sterke mate het *inflationistisch* karakter van dezen geheelen gedachtengang tot uiting kwam¹⁾: speciaal toen Prof. Goudriaan zich scherp keerde tegen ieder voorstel om door middel van monetaire maatregelen de opgaande conjunctuur tegen te gaan, zulks onder het motto, dat een juiste conjunctuurpolitiek slechts kan bestaan in het „perpetueeren van de hausse”, resp. dat van een „overexpansie” geen sprake kan zijn, zoolang niet alle bedrijven op volle capaciteit werken! Hier schijnt mij nog steeds de verderfelijke „prosperity”-waan uit de periode vóór de huidige crisis aan het woord: een gedachte die, indien zij bij een eventuele herleving der conjunctuur wederom de overhand mocht verkrijgen — wat

¹⁾ Zie over dit vraagstuk eveneens het artikel van Prof. Goudriaan in dit nummer (Red.).

bij de heerschende mentaliteit in ondernemerskringen slechts al te zeer te vrezen valt — met vrijwel wiskundige zekerheid tot een volgenden, wellicht nog ernstiger terugslag zal moeten leiden. Helaas schijnt mij op een „Verständigung” tusschen de aanhangers van deze richting en die, waartoe de overige hierboven genoemde sprekers behooren — waarop tusschen deze laatste onderling nog steeds een zekere kans blijft bestaan — binnen afzienbaren tijd nauwelijks te hopen.

J. G. KOOPMANS.

DE CONFERENTIE VAN STRESA.

II (Slot.)

Wat heeft de landen van Midden- en Oost-Europa ertoe gebracht vrijwel alle — alleen Polen maakt vooralsnog een uitzondering — denzelfden weg te gaan en sedert midden vorig jaar het betalingsverkeer met het buitenland steeds knellender banden aan te leggen?

Geven wij aan de hand van het rapport der uit de Conferentie gevormde financiële commissie aller-eerst een kort historisch overzicht.

Reeds in de eerste maanden van 1931 was een neiging tot terugtrekken van buitenlandsche korte credieten duidelijk te bespeuren. Het bekend worden der moeilijkheden bij de Oostenrijksche Credit-Anstalt — 12 Mei — gevolgd door de bekende gebeurtenissen in Duitschland en het verlaten van den gouden standaard door Engeland en enkele andere landen in September, leidde tot een massale onttrekking dezer korte credieten, gepaard aan een niet minder sterke neiging tot kapitaalvlucht. Tegen de terugtrekking dezer korte credieten werd met Stillhalte-regelingen gepoogd een dam te vormen, de kapitaalvlucht kon slechts aan banden worden gelegd door het geheele betalingsverkeer met het buitenland onder contrôle der Centrale Bank te stellen en alle transacties, die niet in het reële handelsverkeer of in renteverplichtingen e.d. hun oorzaak vonden, uit te sluiten..... voorzoover zulks practisch bereikbaar was.

Ware het mogelijk geweest de deviezenregelingen aldus tot het kapitaalverkeer te beperken, dan zou de ontwrichtende invloed dezer regelingen op het handelsverkeer zich niet hebben voorgedaan. Verschillende redenen maakten dit echter onmogelijk.

In de eerste plaats waren de meeste dezer landen in de voorafgaande jaren aan een voortdurende toestrooming van vreemd kapitaal gewend geweest, zoodat het plotseling ophouden hiervan het bestaande evenwicht deerlijk moest ontwrichten.

Dan hielden alle Centrale Banken principieel vast aan den gouden standaard, terwijl al spoedig in het inofficiële verkeer een zeker disagio optrad. Het gevolg was, dat het publiek de afgifte van deviezen aan de Centrale Bank tot een minimum beperkte en omgekeerd zooveel mogelijk deviezen op pariteit van haar trachtte te verkrijgen. De deviezenpositie der Centrale Bank vertooude dan ook al heel spoedig de neiging belangrijk ongunstiger te worden dan de deviezenpositie van het land als geheel genomen.

Tenslotte nam de aflevering van deviezen uit den export, de voornaamste bron voor de Centrale Bank, als gevolg van de allerwege ingevoerde cumulatieve handelsbelemmeringen voortdurend af.

Het onvermijdelijk gevolg was, dat tot beperking van invoer, hetzij direct door de Regeering, hetzij indirect doordat slechts voor een steeds kleiner wordend deel deviezen door de Centrale Bank werden afgegeven, moest worden overgegaan.

Tsjechoslovakije heeft het hierbij kunnen laten. Ook Roemenië en Yougoslavië hebben tot dusver geen verdere maatregelen behoeven te treffen. In de overige landen is echter ook aldus nog geen evenwicht geschapen kunnen worden, met het onvermijdelijk gevolg, dat — voor een deel gevolg van het aanvaarde stelsel — de rentediens der buitenlandsche schulden

in gevaar moest komen. Hongarije heeft het eerst een dergelijk transfermoratorium afgekondigd, sedert door Oostenrijk en Griekenland gevolgd. Bulgarije betaalt op het oogenblik nog slechts 50 pCt. op zijn buitenlandsche schuldendienst, terwijl Griekenland over een gedeeltelijke hervatting der betaling onderhandelt. Overigens is Griekenland in den jongsten tijd tevens van den gouden standaard afgegaan.

Aldus in korte trekken de ontwikkelingsgang, die tot den tegenwoordigen troosteloozen toestand heeft geleid. Hoe nu uit dit doodlopende slop te geraken?

Zooals in het rapport wordt uiteengezet, is in de eerste en voornaamste plaats noodig adaptatie en herstel van evenwicht in het binnenland.

Is dit overal onder de huidige omstandigheden moeilijk, voor de groote meerderheid der betrokken landen is dit in dubbele mate het geval. In de goede jaren toch konden zij, als gezegd, rekenen op een constante toestrooming van nieuw vromed kapitaal, waarnaar het binnenlandsche uitgavenniveau en het levenspeil zich hadden gezet. Welken omvang deze kapitaalstroom in vele gevallen had aangenomen, zal straks blijken. Het ligt echter voor de hand, dat, wanneer deze stroom plotseling ophoudt, dit op zichzelf reeds een ernstige aanpassing in het budget en in het bedrijfsleven noodzakelijk maakt, te ernstiger, wanneer bovendien crisis en prijsdaling zich erbij komen voegen.

Een tweede factor, die op het verloop zijn stempel heeft gedrukt, is de herinnering aan de na-oorlogsinflatie. Het is deze herinnering, die de kapitaalvlucht zoozeer in de hand heeft gewerkt en die tevens alle Centrale Banken zonder uitzondering krampachtig aan den gouden standaard heeft doen vasthouden. Het voorbeeld van Engeland en de Scandinavische landen is door geen dezer landen, behalve als gezegd in den allerlaatsten tijd door Griekenland, gevolgd.

Wil men echter metterdaad op den gouden standaard blijven, dan is het noodzakelijk de deflatie, waaraan de werkelijke goudlanden automatisch onderworpen zijn, met ijzeren hand in het binnenland door te voeren. De drastische maatregelen, die Duitsland in dit opzicht genomen heeft, liggen nog in het geheugen. Dit voorbeeld is echter slechts ten deele gevolgd en van verschillende landen kan worden gezegd, dat een zekere depreciatie van het ruilmiddel, zooals deze in de niet-officiële koersen in binnen- en buitenland tot uitdrukking komt, blijkens het verloop van het binnenlandsche prijspeil een voldongen feit is. Een voortgezette inflatie als na den oorlog heeft zich echter nergens voorgedaan en behoeft zich ook niet voor te doen, zoolang het budget voldoende in evenwicht wordt gehouden.

In enkele der betrokken landen begint men dit al eens in te zien en wordt hiermede de psychologische basis geschapen, waarop een eventueel volgen van het Engelsche voorbeeld mogelijk zou worden. In andere is dit echter nog allerminst het geval en zoo is het mogelijk, dat men in het rapport de zinsnede aantreft, dat zelfs het laten varen van den enkelen schijn van stabiliteit tot ernstige psychologische reacties kan leiden.

Toch heeft men — en dit is in het rapport scherp tot uitdrukking gebracht — geen andere keus dan: of den gouden standaard, maar dan ook ten volle de aanpassingen, die noodig zijn om op deze basis tot een nieuw evenwicht te komen, of, als de krachten hiertoe tekort schieten, het ruilmiddel zijn juiste lagere waarde te laten vinden en dit ook bij de Centrale Bank te erkennen, waarbij uiteraard handhaving van het evenwicht in het budget niet minder noodzakelijk is dan bij het eerste alternatief.

Waarheid en evenwicht. Zoolang deze beide niet zijn aanvaard, is het onmogelijk aan een vrijgeven van het betalingsverkeer met het buitenland te denken.

Hieruit vloeit oogenblikkelijk voort, dat nieuwe credieten op het oogenblik niet alleen ongewenscht,

maar zelfs, in zoverre zij bestaande deficitaire posities handhaven, principieel verkeerd zijn. Zij zouden, om het rapport te citeren, noch in het belang zijn van den geldgever, noch in dat van den geldnemer. De bestaande moeilijkheden zouden er niet door worden opgelost doch enkel verschoven en de latere oplossing zou er alleen maar nog gecompliceerder en onereuzer door worden.¹⁾

De Commissie erkent intusschen, dat, kan op deze wijze naar een vrijer verkeer met het buitenland worden gestreefd, het zeer de vraag is, of deze vrijheid ook tot het kapitaalverkeer en tot de integrale betaling van rente en aflossing op de uitstaande schulden op langen en korten termijn kan worden uitgestrekt. De volgende aan het rapport ontleende cijfers spreken in dit opzicht een duidelijke taal. Bovendien treden in deze cijfers de markante verschillen tusschen de betrokken landen scherp naar voren.

Buitenlandsche schuld (in mill. Zw. Francs).

Landen	Op langen termijn		Op korten termijn		Totaal	
	Openbare schuld	Particuliere schuld	Openbare schuld	Particuliere schuld	Generaal	per hoofd van bevolking (in frs.)
Oostenrijk	1.162	530	73	658	2.423	361
Bulgarije	630	15	—	34	679	121
Griekenland....	2.153	194	45	26	2.418	378
Hongarije.....	1.647	719	302	1.106	3.774	432
Polen.....	2.797	178	—	1.482	4.457	139
Roemenië	4.705	151	1)	410	5.266	292
Tsjecho Slowak.	1.457	230	—	350	2.037	138
Joego Slavië ..	2.979	?	290	?	3.269 ^a	235 ²

¹⁾ Begrepen in de openbare schuld op langen termijn.
²⁾ Alleen openbare schuld.

Dienst der buitenlandsche schuld 1931—'32 (in mill. Zw. Francs).

Landen	Dienst der binnenlandsche openbare schuld ¹⁾	Dienst der buitenlandsche schuld			
		Openbare schuld	Particuliere schuld	Totaal	
				Generaal	In % van den export 1931
Oostenrijk	90	134	80	214	22
Bulgarije	20	30	3	33	15
Griekenland....	107	127	13	140	49
Hongarije.....	6	116	132	248	48
Polen.....	31	152	116	268	24
Roemenië	26	172	31	203	28
Tsjecho Slowak.	274	70	35	105	5
Joego Slavië ..	28	124	?	124 ²⁾	29 ²⁾

¹⁾ Ter vergelijking. ²⁾ Alleen dienst der openbare schuld.

Wat de schuld cijfers per hoofd van bevolking — eerste tabel, laatste kolom — beteekenen, treedt aan het licht, wanneer men weet, dat de totale bruto buitenlandsche schuld van Duitsland, zelfs volgens de hoogste cijfers, die van Hongarije nauwelijks overtreft, terwijl de netto-cijfers, na aftrek van de in het geval van Duitsland zeer belangrijke vorderingen op het buitenland, zich om en bij 300 Zw. Frs. per hoofd bewegen.

De percentages in de laatste kolom van de tweede tabel zijn natuurlijk extra hoog, aangezien de exporten over 1931 belangrijk lager waren dan die van voorgaande jaren²⁾, waar evenwel ten deele tegenoverstaat, dat in het afgelopen jaar in het algemeen de korte credieten niet onbelangrijk — in enkele landen, waaronder Oostenrijk, zelfs belangrijk — verminderd zijn.

¹⁾ De Commissie maakt een nadrukkelijke uitzondering voor de nieuwe Oostenrijksche leening, die voor het grootste deel niet dan een consolidatie is van loopende korte schulden.

²⁾ Cijfers dienaangaande zijn opgenomen op blz. 810 onder de aantekeningen.

Ook al houdt men met dit alles ten volle rekening, zoo treedt toch in deze cijfers duidelijk naar voren, welk een lichtvaardigheid in de afgelopen jaren door geldgevers en geldnemers beide is aan den dag gelegd. Dit spreekt nog te meer, wanneer men weet, dat het overgrootste deel dezer schulden na-oorlogsschulden zijn en practisch in een tijdperk van vijf of zes jaar werden aangegaan. Ook zonder crisis zou dit vermoedelijk in enkele jaren zijn vastgelopen.

Voor vele credieten zal men dan ook uiteindelijk met een belangrijke reductie moeten genoegen nemen.¹⁾ Aan den anderen kant hebben de crediteuren gelijk, wanneer zij meenen, dat thans midden in de crisis het oogenblik voor een definitieve regeling nog niet is aangebroken. Definitief verloren credieten kunnen reeds nu worden geannuleerd, voor het overgrootste deel is thans de waarde niet vast te stellen.

Niettemin zijn een aantal maatregelen reeds dadelijk noodzakelijk.

Wat de korte credieten betreft, hebben de bestaande Stillhalte-regelingen, blokkeeringen, transformatoria enz. in den regel niet alleen het gevolg, dat geen betalingen meer naar het buitenland plaats vinden, maar ook, dat de gelden intern bij denzelfden debiteur moeten verblijven. Verdere verlenging dezer regelingen in dezen vorm is uit den boeze. De vreemde crediteuren hebben er recht op niet bij de binnenslandsche crediteuren, die volledige bewegingsvrijheid genieten, te worden achtergesteld. Een dergelijke bewegingsvrijheid zou ook de thans in vele gevallen gemaskeerde financiële zwakte van den debiteur aan den dag brengen en daarmee de noodzakelijke liquidatie in de hand werken.

Het rapport maakt verder melding van mogelijke classificaties in de korte schulden, wat de orde van terugbetaling betreft, vindiceert het recht van den crediteur om in geval van geforceerde verdere blokkeering extra zekerheid te eischen, beveelt vrijwillige consolidatie aan, doch wijst er voor het overige op, dat dit alles in de eerste plaats bij directe onderhandelingen tusschen debiteur en crediteur te regelen is. Hoofdzak is, dat aan de huidige, allen over één kam scherpende immobiliteit een einde komt.

Dit alles geldt voor een groot deel ook voor de lange schulden. Ook hier is individueel overleg de aangewezen weg, waarbij de commissie nog bepaaldelijk wijst op de mogelijkheid de dikwijls zeer belangrijke amortisaties voorloopig op te schorten of over een langere periode te verdeelen. Tenslotte wijst de commissie erop, dat er geen twijfel aan is, of de crediteuren zouden in vele gevallen hun belangen ten zeerste dienen, wanneer zij de vertegenwoordiging dezer belangen beter organiseerden. Dit mag wel eens extra worden onderstreept.

Tenslotte had de financiële commissie haar oordeel uit te spreken over de plannen van de economische en agrarische commissie, die, zooals de vorige week werd medegedeeld, in haar ontwerp-Conventie de instelling van een algemeen reconstructiefonds voor de Midden- en Oost-Europeesche landen had aangenomen, aan welk fonds jaarlijks 75 miljoen goudfrancs voor graanvalorisatiedoeleinden onttrokken zou worden, doch de rest voor financiële doeleinden zou worden gebezigd.

De commissie heeft gemeend zich allereerst de vraag te moeten stellen, onder welke omstandigheden thans financiële assistentie in aanmerking kan komen. Alles wat tot een voortslepen van deficitaire posities kan voeren, wordt, als gezegd, principieel door haar verworpen. Het te Warschau opgeworpen en de vorige

¹⁾ In zijn bekende jongste geschriftje „Krisenwende” schat Somary, dat voor Duitschland een reductie van in doorsnee 50 pCt. noodig zal blijken. Voor de Oost-Europeesche moratoriumlanden acht hij deze reductie nog beduidend hooger. Het is echter de vraag, of Somary, onder den indruk der huidige moeilijkheden, de zaak niet al te donker ziet.

week vermelde denkbeeld van speciale fondsen in de verschillende landbouwlanden verviel hierdoor reeds dadelijk.

Men kan zich echter de figuur denken, dat inderdaad een nieuw evenwicht is bereikt, dat mitsdien tot een opheffing der deviezenrestrictie zou kunnen worden overgegaan, doch dat de te zeer verzwakte positie der Centrale Bank het onraadzaam maakt dit reeds dadelijk te doen. In zoodanig geval, maar ook alleen dan, kan steun van buiten onverdeeld ten goede werken.

Is dit denkbeeld te concretiseeren in een fonds, dat deel zou uitmaken van bovengenoemd algemeen fonds?

In de financiële commissie is hierover uitvoerig overlegd en het resultaat is geweest, dat de commissie geen voorstel in deze richting gedaan heeft doch zich tot een aantal algemeene opmerkingen heeft bepaald, waaruit intusschen duidelijk blijkt, dat in de commissie de gedachten een geheel anderen kant uitgingen.

Inderdaad was dit moeilijk anders te verwachten. Het agrarische deel van het fonds is in werkelijkheid in het geheel geen fonds, doch slechts een jaarlijksche distributie van jaarlijksche bijdragen, hetzij in geld, hetzij in den vorm van preferenties. Voor deze distributie is de opzet: een agrarische commissie met den technischen bijstand der B.I.S., op zijn plaats. Het beheer en gebruik van het z.g. normalisatiefonds, dat in de eerste plaats voor rentedragende credieten aan centrale banken zou worden benut, ligt daarentegen geheel op het gebied van de B.I.S. en kan niet beter dan aan haar d.i. aan de gemeenschap der Centrale Banken worden opgedragen.

Vervolgens: Beperking tot de Midden- en Oost-Europeesche landen moge zin hebben bij de agrarische plannen, hier is zij principieel onjuist. Doet hetzelfde vraagstuk zich niet voor in tal van landen buiten dien kring? Heeft Nederland niet veel meer belang bij tijdige stabilisatie van landen als Denemarken en Japan dan bij die van de meeste landen van Midden- en Oost-Europa?

Wat, nu de reparatiebetalingen zijn weggevallen, van dubbel belang is geworden, is versterking der B.I.S. Is hiervoor om tactische redenen de vorm van het bijeenbrengen van een bepaald fonds te verkiezen, dan is hier niets tegen. Maar dan een fonds, dat los staat van het agrarische plan en dat de leiding der B.I.S. vrij laat in het gebruik ervan.

Het is begrijpelijk, dat de financiële commissie zich wat deze quaesties betreft, tot algemeenheden beperkte, aangezien, aldus gezien, dit vraagstuk noch bij de Conferentie van Stresa, noch bij de Studiecommissie voor een Europeesche Unie thuis behoort, doch bij de komende wereldconferentie.

Tot zekere hoogte geldt dit ook voor de algemeene beschouwingen, die hierboven werden weergegeven. Ook deze hebben ruimer strekking dan alleen voor de landen van Midden- en Oost-Europa.

Wat de Wereldconferentie brengen zal, moet de toekomst leeren. Wil zij echter positief werk verrichten, dan is op financieel gebied versterking van de B.I.S. eerste vereischte. De wijze, waarop dit heeft te geschieden, is zaak dier conferentie. Stresa moge ertoe bijdragen, dat zulks met kracht wordt aangepakt en tot een goed eind gebracht. B.

Leidt de grondstoffenv valuta tot sterke schommelingen in het prijsniveau der eindproducten, tot onbeheerschbare voorraadvorming en tot chronische overproductie van grondstoffen?

I.

In mijn artikel in de E.-S. B. van 10 Februari jl. heb ik tegenover Prof. G. M. Verrijn Stuart, die de grondstoffenv valuta inflatorisch noemde, betoogd, dat van inflatie geen sprake kan zijn, maar dat, — indien door invoering der grondstoffenv valuta het prijsniveau der grondstoffen bij definitie op 100 is gesteld

en gehouden — het prijspeil van eindproducten nog tweërlei afwijking kan vertoonen. Het kan:

1. naar boven of naar beneden van de 100 gaan afwijken, omdat de productiekosten der eindproducten in den loop van den tijd op andere wijze veranderen dan die der grondstoffen; het kan:

2. cyclische schommelingen vertoonen om de 100 als middenwaarde, omdat de krachten die naar het evenwicht teruggedrijven eerst gaan optreden als dit evenwicht verbroken is.

In mijn artikel in de E.-S. B. van 3 Augustus jl. heb ik met de behandeling van deze prijsbewegingen een begin gemaakt en deductief en inductief betoogd, dat de verandering tusschen de productiekosten der eindproducten en die der grondstoffen (beide groepen en bloc genomen) niet meer kan beloopten dan hoogstens 1 pCt. per jaar, cumuleerend tot een maximum van hoogstens 10 pCt. Dit is dan een uiterst ongunstig geval, waarvan men volgens de thans beschikbare gegevens moet aannemen, dat het gemiddeld een of twee keer in de 100 jaar voorkomt.

Wie deze cijfers vraakt, moet het betoog van 3 Augustus aanvallen; wie deze cijfers aanvaardt, is reeds vlak bij het inzicht, dat de bewegingen sub 1 en dus ook sub 2 geen ernstig karakter kunnen vertoonen.

Want de geringheid der divergentie, die hoogstens tusschen kostprijsontwikkeling van grondstoffen en van eindproducten kan optreden en het volstrekt geleidelijke karakter, dat deze divergentie *par origine* moet vertoonen, zijn er elk voor zich waarborg voor, dat men dit nieuwe prijsevenwicht geleidelijk bereikt en niet door traagheidswerking voorbijschiet. Van het oogenblik af aan, dat het labiele prijsniveau der grondstoffen door koppeling aan de geldeenheid tot rust is gebracht, kan het in zichzelf niet bewegelijke, maar trage prijsniveau der eindproducten alleen geleidelijk en langzaam, in beweging worden gebracht door de krachten, die naar het nieuwe evenwicht tendereen, juist zoo langzaam en juist zoo ver als deze krachten werken, dus juist zoo ver als voor bereiking van dit nieuwe evenwicht noodig is. Alle „verstaringsverschijnselen”, waar men zich thans over beklagt: de collectieve contracten, de overheidsloonen, de kleinhandelsprijzen, de prijsafspraken, de vastere-rente-dragende schulden, worden dan bondgenooten in plaats van vijanden. Want al deze verstaringsverschijnselen zijn geen „verstaringsverschijnselen” in den strikten zin des woords: zij maken verandering van loonen en prijzen volstrekt niet onmogelijk: zij beperken alleen de snelheid van de verandering. Zeer snelle prijsveranderingen zoals deze in de grondstofmarkten optreden, laten zij niet toe — maar deze zeer snelle prijsveranderingen zijn dan ook volstrekt irrationeel; zij vloeien niet voort uit de natuurlijke en *dus* geleidelijke veranderingen in verbruik of in productiekosten; het zijn pathologische verschijnselen, die alleen, dank zij ons tegenwoordig irrationeel geldstelsel, in hun tegenwoordigen omvang kunnen optreden.

De cardinale nuttige functie, die de vrije prijsvorming uitoefent voor het tot stand brengen van het evenwicht tusschen voortbrenging en verbruik wordt door deze pathologische prijsvorming niet gediend, maar belemmerd. De vrije prijsvorming vraagt voor haar nuttige werking juist een geleidelijke en langzame verandering, omdat immers de verandering in het verbruik geleidelijk en langzaam tot stand komt en verandering in de voortbrenging — zonder groote schade aan te richten — alleen geleidelijk en langzaam tot uitvoering kan worden gebracht.

Het tegenwoordige irrationeële geldstelsel maakt elken keer, dat het labiele prijsniveau der goederenmarkten in elkaar knikt een uiterst schadelijk, pijnlijk — en op zichzelf volstrekt zinloos — aanpassingsproces noodzakelijk, omdat de trage prijsverhoudingen der eindproductie deze grillige bewegingen — gelukkig! — niet *à tempo* kunnen meemaken. Elke poging om deze starheid te bestrijden is vruchteloos —

en zal in de toekomst zoo mogelijk nog vruchteloos zijn. Men kiest evenwel met den strijd tegen deze starheid een verkeerd aanvalspunt. *Niet de starheid van de prijsverhoudingen in de eindproductie is het kwaad, maar de overdreven — en daardoor schadelijke souplesse van de prijsvorming der grondstoffen.*

Men moet een kwaal bestrijden daàr waar zij ontstaat — niet drie plaatsen verder waar zij haar secundaire of tertiaire gevolgen doet gevoelen.

Men moet dus niet trachten de prijzen der eindproducten de grillige cadans der grondstoffen te doen volgen — men moet de zinlooze bewegingen der grondstoffen tot stilstand brengen en zal de onmisbare regulatie van voortbrenging en verbruik verkrijgen door de geleidelijke veranderingen in het prijsniveau der eindproducten.

Men *geloof*t niet in deze regulatie. Men ziet in de grondstoffenvaluta een kunstmatig ingrijpen in de prijsvorming der grondstoffen, dat tot chronische overproductie en tot verpletterende voorraden moet leiden. Men geloof't niet, dat de grondstoffenproductie op prijswijziging der eindproducten reageert — althans niet intijds, althans niet op geleidelijke wijze: of zij reageert in 't geheel niet, of zij reageert veel te sterk.

Ik kan op al deze objecties in dit tijdschrift niet antwoorden. De „kunstmatigheid” der grondstoffenvaluta hoop ik t.z.t. in „De Economist” te behandelen; thans geef ik alleen de vraag ter overdenking wat kunstmatiger is: de prijzen van alle artikelen uit te drukken in het gewogen gemiddelde van de voornaamste goederen van den wereldhandel, of de prijzen uit te drukken in den prijs van één artikel, dat in handel en verbruik geen rol van eenige betekenis speelt; de waardemeter te verbinden aan het gewogen gemiddelde van de 45 milliard \$ jaarlijksche grondstoffenproductie of aan de 0,4 milliard \$ jaarlijksche goudproductie. Welk verstandig en statistisch onderlegd man zou dit laatste ooit durven verdedigen — als het absurde stelsel niet toevallig in sleur en onkunde was opgegroeid en thans door een traditie van een luttel aantal jaren — vol van mislukkingen en oppopperijen, die het wrakke stelsel van den vergulden standaard steeds speculatiever maken! — voor den oppervlakkigen beoordeelaar geheiligd schijnt.

Maar ik wil wel uitvoeriger ingaan op het regulatieproces zelf. Daarvoor is het in de eerste plaats noodig te weten hoe de grondstofproductie reageert op de divergenties in de kostenontwikkeling tusschen grondstof- en eindproductie.

Indien bijv. in een bepaald jaar de technisch-economische ontwikkeling der grondstofproductie een avans behaalt van 1 pCt. op die der eindproductie, dan beteekent dit onmiddellijk, dat de winsten in de grondstofproductie stijgen ten opzichte van die in de eindproductie. Er ontstaat dus onmiddellijk een tendens tot uitbreiding. De vraag is maar:

1e. Hoe lang duurt het voordat deze tendens werkelijkheid wordt? Hoe lang is de *reactietijd*?

2e. Hoe sterk is deze tendens? Hoe groot is de *elasticiteitscoëfficiënt*?

Beide vragen kunnen weer alleen beantwoord worden aan de hand van feitenmateriaal. Vooral de Amerikaanse statistici hebben in het voetspoor van Henry L. Moore een groot aantal onderzoeken op dit gebied gedaan, welker uitkomsten wij voor ons doel kunnen gebruiken.

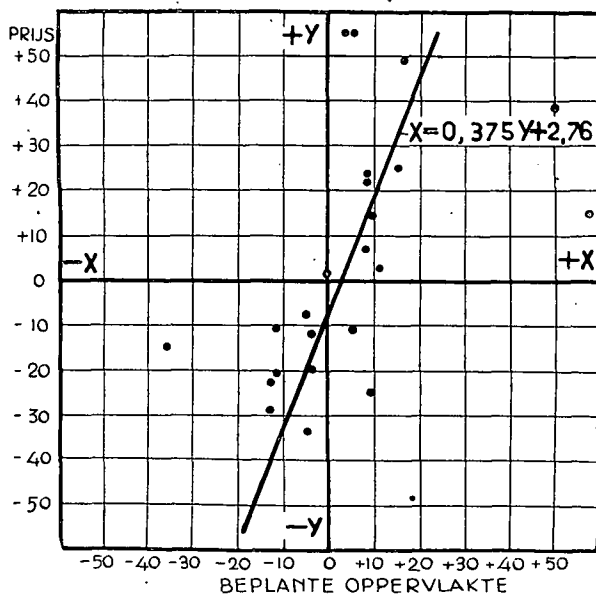
Strikt genomen hebben al deze onderzoeken betrekking op een ander vraagstuk. Zij vragen niet naar de veranderingen in den omvang der grondstoffenproductie, die optreden wanneer bij gelijkblijvend prijs van het grondstoffenpakket en bij gelijkblijvend prijsniveau der eindproductie, de kostenontwikkeling in de grondstoffenproductie een avans behaalt van 1 pCt. op die in de overige industrietakken — zij vragen naar de verandering in den omvang der productie van één bepaalde grondstof, wanneer de marktprijs dier grondstof met 1 pCt. stijgt of daalt.

Wanneer wij in het volgende van hun resultaten voetstoots gebruik maken, berust dit in de eerste plaats op de gedachte, dat het voor de expansie of inkrimping van een bepaalde productietak — ceteris paribus — geen verschil maakt of bij gelijkblijvende *kosten* de *prijs* met 1 pCt. verandert, dan wel of bij gelijkblijvend *prijs* de *kosten* met 1 pCt. veranderen. In beide gevallen immers wordt (practisch gesproken) de winst met 1 pCt. gewijzigd ten opzichte van de vroegere waarde, die — krachtens uitgangspunt — evenwicht maakte met de winst in andere bedrijfstakken. En het is deze wijziging van den winstvoet t.o. van de waarde die in andere bedrijfstakken geldt, die tot inkrimping of uitbreiding doet besluiten.

Aan het „ceteris paribus” is in ons vraagstuk bij definitie voldaan: de winstvoet der eindproducten blijft constant.

Bij de onderzoeken over de elasticiteit van de aanbodkromme is aan het „ceteris paribus” alleen dan voldaan indien de prijswijziging van het artikel in kwestie geschiedt bij overigens constant blijvend prijsniveau van alle andere artikelen. Met deze voorwaarde is dan ook in de nieuwere onderzoeken, welke zich speciaal bezighouden met agrarische producten, (zoals die van Smith en Bean; zie beneden), rekening gehouden door den prijs van het onderzochte artikel telkens te deelen door het indexcijfer van alle agrarische artikelen tezamen.

Verband tusschen stijging en daling van den katoenprijs met y % en uitzetting of inkrimping van de met katoen beplante oppervlakte met x % in het volgend jaar.

En nu het feitenmateriaal.

De *reactietijd*, welke verloopt tusschen verandering van prijs en verandering in het volumen der productie is door Moore¹⁾ in zijn studie over de elasticiteit van de katoenproductie en door Schulz²⁾ in zijn overeenkomstige studie over suiker aangenomen op één jaar. Een nader onderzoek van Smith³⁾ heeft aangetoond, dat voor katoen een prijswijziging ook na twee jaar nog een zekere invloed heeft op het volumen der productie, maar dat deze véél geringer is dan na 1 jaar (zie de gestippelde lijn in de figuur rechts boven van fig. 2, ontleend aan fig. 12, pag. 22 van de studie van Smith).

¹⁾ H. L. Moore. Empirical laws of demand and supply and the flexibility of prices. Political Science Quarterly, 1919.

²⁾ H. Schulz. Statistical Laws of demand and supply. 1928.

³⁾ B. B. Smith. Factors affecting the price of cotton. U.S.A. Department of Agriculture. Techn. Bulletin No. 50, Jan. 1928.

In de studie van Warren & Pearson⁴⁾ wordt over de tarweproductie gezegd (pag. 68), dat een prijsverandering na 2 jaar sterker invloed heeft op het bebouwde oppervlak dan na 1 jaar.

Bean⁵⁾, die als statisticus van het Bureau of Agricultural Economics van het Amerikaanse Departement van Landbouw het vraagstuk zeer uitvoerig en met een voortreffelijke statistische techniek heeft bestudeerd voor landbouwproducten, komt tot de conclusie (pag. 369): „In each case the price received for the production of the preceding season is the dominant factor in the change in production in any given year. In most cases the price received during the seasons two years preceding is also an important factor, particularly if the price has been low.”

De grafiek, welke Wagemann⁶⁾ over de goudproductie geeft (pag. 329) leidt tot de conclusie, dat kostenwijzigingen na 1 jaar op den omvang der goudproductie terugwerken.

De onderzoeken van Leontieff⁷⁾ kenmerken zich, evenals de meeste Europeesche studies op dit terrein, door vaagheid van begripsvorming en het gebruik van een uiterst omslachtige maar weinig scherpe statistische techniek; zij leiden niet tot een bepaalde conclusie, maar wijzen er toch met stelligheid op, dat de reactietijd voor koper en ijzer korter is dan een jaar; zij het dan dat de invloed na een jaar of langer duidelijker spreekt dan na enkele maanden.

Anderzijds zijn er natuurlijk onder de agrarische grondstoffen enkele meerjarige gewassen zoals koffie en rubber, waarbij de reactietijd aanzienlijk langer zal zijn dan 1 jaar; deze spelen in het geheel der grondstofproductie evenwel slechts een ondergeschikte rol. (In 1928 waarde van de wereld koffieproductie 0,45 milliard \$, van rubber 0,27; van alle grondstoffen tezamen rond 45 milliard \$).

Summa summarum: de reactietijd welke verloopt tusschen verandering van den prijs en verandering van den omvang der productie varieert, behalve in laatstgenoemde uitzonderingsgevallen van een half tot twee jaar: het is volstrekt uitgesloten, dat de reactie jaren lang uitblijft; laat ons verder eenvoudigheidshalve rekenen met een algemeen gemiddelde van één jaar.

En nu *de grootte van de reactie*, dus van den elasticiteitscoëfficiënt van het aanbod, d.w.z. van het percentage waarmee de omvang van de productie toe- of afneemt wanneer de prijs met 1 pCt. toe- of afneemt.

(Onder productie wordt bij agrarische artikelen verstaan de productiecapaciteit gemeten aan het bebouwde oppervlak; toevallige schommelingen in de opbrengst per H.A. laten wij thans nog buiten beschouwing: zij zijn geen reactie op den prijs, maar een gevolg van externe invloeden).

De oudste berekeningen van Moore en ook de onderzoeken van Schulz berekenen den elasticiteitscoëfficiënt door een lineaire correlatie aan te nemen tusschen de termen van de prijsreeks en de termen van de reeks der beplante oppervlakten (de laatste over één jaar verschoven). Op deze wijze vindt Moore voor katoen 0,375 en Schulz voor suiker 0,58 (zie fig. 1; de constante term 2,76 geeft het jaarlijksch accres aan).

De benadering door middel van lineaire correlatie is evenwel niet voldoende. Een blik op fig. 1 leert reeds, dat een kromlijnige benadering betere aansluiting zal geven. Een rechtlijnige correlatie is trou-

⁴⁾ G. F. Warren and F. A. Pearson. Interrelationships of supply and price. 1928.

⁵⁾ L. H. Bean. The Farmers' Response to prices. Journal of Farm Economics 1929. De door Bean toegepaste statistische techniek is bijzonder goed uiteengezet door Mordecai Ezekiel Methods of correlation analysis. New-York 1930.

⁶⁾ Wagemann. Struktur und Rhythmus der Weltwirtschaft, pag. 329.

⁷⁾ Leontieff. Ein Versuch zur statistischen Analyse von Angebot und Nachfrage. Weltwirtschaftliches Archiv, Juli 1929.

wens logisch onhoudbaar, omdat zij bij onbeperkte verhooging van den prijs onbeperkte uitbreiding van de productie impliceert — quod absurdum.

Leontieff heeft deze tekortkoming van de lineaire correlatie wel gevoeld, maar haar slechts op zeer gebrekkige wijze verholpen door den elasticiteitscoëfficiënt afzonderlijk uit te rekenen voor prijsveranderingen boven en beneden 10 pCt.; voor het eerste gebied vindt hij een waarde, die slechts weinig afwijkt van Moore, nl. 0,43; voor het andere gebied — dus voor de kleine prijsveranderingen — een aanzienlijk hogere waarde, nl. 0,63.

Alle overige elasticiteitscoëfficiënten berekent hij over het geheele gebied: zij zijn dus voor kleine prijsveranderingen alle te klein en alleen bruikbaar als benedengrens. Men neme dit in aanmerking bij de volgende cijfers: tarwe 0,52; maïs 0,45; koper 0,61 tot 4,25; lood 1,50; ijzer 1,40 tot 2,80. De lage cijfers voor koper en ijzer gelden voor prijsafwijkingen van korten duur (enkele maanden), de hoge cijfers voor afwijkingen van 3—5 jaar¹⁾.

De Amerikaanse statistici Bean en Ezekiel hebben aan het vraagstuk een veel scherper en afdoende oplossing gegeven door het verband tusschen prijs en omvang der productie te benaderen door middel van kromlijnige correlaties. Fig. 2 brengt een aantal van de verkregen resultaten in beeld.²⁾ Bean komt tot de zeer belangrijke conclusie: „There appears to be a general type of production response to price, common to each of the cases analysed”. Voor kleine prijsveranderingen binnen de 10 pCt. plus of minus is de elasticiteit van de agrarische productie maximaal en wel ongeveer gelijk aan 1.

Voor grotere afwijkingen naar boven neemt de elasticiteit sterk en tamelijk abrupt af; boven een bepaalde grens is zij 0.

Voor grotere afwijkingen naar beneden neemt de elasticiteit eveneens af, maar niet zoo snel en sterk als in omgekeerde richting.

Bean en Ezekiel komt de verdienste toe een mathematische techniek te hebben geschapen, die de werkelijkheid niet verwingt tot een absurde gedaante: de volgens hun methoden berekende aanbodkrommen mag men beschouwen als de werkelijke karakteristieken van de reguleerende werking, die de marktprijs op den omvang der productie uitoefent.

Deze karakteristieken vertoonen een groote elasticiteit van de vraag voor kleine afwijkingen van den prijs en een kleine elasticiteit voor groote afwijkingen.

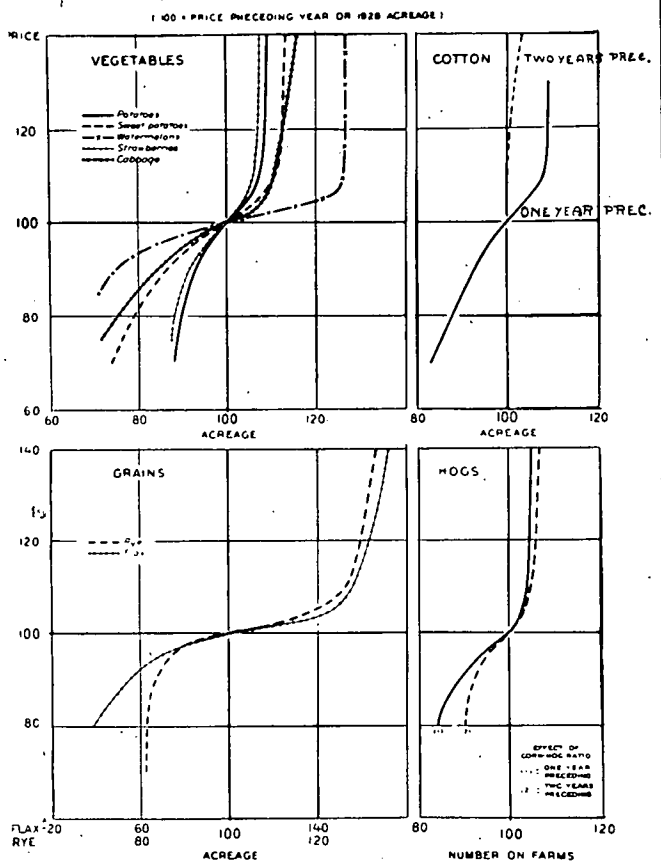
De grootste elasticiteit, gekenmerkt door het buigpunt van de kromme, ligt in het equatiepunt.

Oppervlakkig is men wel eens geneigd aan te nemen, dat er een zekere drempelwaarde zou bestaan: dat prijsveranderingen (in ons geval kostenveranderingen) een zeker minimum zouden moeten overschrijden om uitwerking te hebben op den omvang der productie. Het tegendeel blijkt het geval; de regulatie is in de onmiddellijke nabijheid van het equa-

¹⁾ Hoezeer het ontbreken van een goed mathematisch en statistisch inzicht een juiste begripsvorming onmogelijk maakt, demonstreert Leontieff, wanneer hij spreekt over een „Schichtung” der elasticiteit en de coëfficiënten van verschillende „Schichten” afzonderlijk berekent. Hij veronderstelt dus een laagsgewijze structuur, d.i. een *discontinue veranderlijkheid* en laat daarmee de eenige betrouwbare hypothese vallen, die grondslag kan zijn voor een goede benadering; namelijk die der *continue veranderlijkheid*, welke grondslag door Ezekiel dan ook ten volle wordt benut.

En dan te denken, dat de faculteit der rechtsgeleerdheid van de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam in September van het jaar 1932 een prijsvraag uitschrijft, waarin „een theoretische (doch niet mathematische) verhandeling” wordt gevraagd over de werking van het marktmechanisme. Alsof het nog noodig ware het volslagen gemis aan kwantitatief en mathematisch-statistisch denken publiekelijk te afficheeren!

²⁾ Bean t.a.p. pag. 383.

tiepunt het gevoeligst; er is een mobiele groep van grensproducenten, die invalt of uitvalt ook bij de kleinste wijzigingen.

Dit empirisch gevonden resultaat wijst er dus op, dat het vrije ruilverkeer, d.w.z. de automatisch reguleerende werking van den prijs, op de grootte van het aanbod, voortreffelijk functioneert daár, waar zij functioneeren moet; het aanbod blijkt met voorreffelijke gevoeligheid te reageeren op de continu werkende, en dus per jaar geringe prijsverschillen, die uit de natuurlijke veranderingen in productie of verbruik voortvloeien.

Het blijkt echter tevens, dat het aanbod in steeds mindere mate reageert naarmate de prijsverandering groter is: een bruuske prijsverlaging van 20 pCt. of meer geeft wél een totale ontreddering der ondernemingen, beteekent wél een bedreiging met hongersnood en ellende van alle bij de productie betrokkenen, maar beteekent volstrekt niet een daaraan geëvenredigde vermindering van den omvang der productie.

Men kan deze ongevoeligheid voor bruuske prijsveranderingen kwalijk aan het marktmechanisme en aan de slechte werking van het vrije ruilverkeer verwijten. Want deze bruuske prijsveranderingen zijn niet inhaerent aan het ruilverkeer als zoodanig — integendeel: het ruilverkeer als massaverschijnsel, rationeel loopend en niet kunstmatig gestoord, kent allen geleidelijke veranderingen.

De bruuske prijsveranderingen zijn uitsluitend inhaerent aan het ruilverkeer van vandaag zooals dit kunstmatig misvormd wordt onder de heerschappij van het tegenwoordige absurde geldstelsel.

Verander dit geldstelsel en gij krijgt een voortreffelijke reguleerende werking van het marktmechanisme, een soepele en geleidelijke aanpassing tusschen voortbrenging en verbruik.

Verander het geldstelsel niet — begrijp dan tenminste, dat gij u niet verbazen moogt en dat gij u niet beklagen moogt over de slechte werking van een mechanisme, dat gij opzettelijk in abnormale verhoudingen hebt gebracht en dat nu aan zijn doel niet meer beantwoorden kan.

(Slot volgt).

J. GOUDRIAAN Jr.

EEN FUNDAMENT VOOR ONZE WELVAARTSPOLITIEK?

De Heer J. C. Kielstra Jr. schrijft ons:

Naar aanleiding van de aanneming van de voorstellen tot instelling van den Economischen Voorlichtingsdienst en de oprichting van een Economischen Raad door den Staten-Generaal, schrijft Dr. Bölger in de E.-S. B. van 24 Augustus 1932 o.a. het volgende:

„..... Thans kunnen echter de grondslagen worden gelegd, waarop deze doelbewuste welvaarts-politiek zal moeten steunen.....

..... Ons land telt 8 miljoen zielen, die slechts door werken in hun behoeften kunnen voorzien. In de eerste plaats moet dus worden vastgesteld, wat redelijkerwijze gesproken de behoeften van ons volk zijn.....”

Het zij mij vergund naar aanleiding van de hier aangehaalde passage Dr. Bölger de vraag te stellen hoe een overheidsinstantie ooit zal kunnen bepalen, wat ons volk op een bepaald oogenblik als zijn behoeften gevoelt, want dit toch is het resultaat van een complex van talloze physische en psychische verschijnselen. Hoogstens zou men m.i. kunnen vaststellen welke goederen het Nederlandsche volk in een bepaalde periode ter bevrediging van een aantal van zijn behoeften heeft nodig gehad, doch nooit zal men kunnen nagaan welke behoeften gedurende een dergelijke periode onbevredigd zijn gebleven en daarom zal men ook nooit kunnen uitmaken, welke de behoeften zijn die gevoeld worden.

Nog onmogelijker lijkt het mij voor een overheidsinstantie om uit te maken „wat redelijkerwijze gesproken de behoeften van ons volk zijn”. Aan de hand van een moeilijkheid, welke zich bij de beoordeeling van de vraag of een behoefte al dan niet redelijk is, in de praktijk zou voordoen, wil ik dit trachten toe te lichten.

Wat zou er b.v. moeten geschieden wanneer de gebruikers van vulpennen zich met de merken A, B, C..... en Z in hun behoefte aan vulpennen voorzien en een overheidsinstantie uit zou maken dat ons volk „redelijkerwijze gesproken” alleen aan de merken A, B en C behoefte had? Zou men de gebruikers van de merken D, E..... en Z dan moeten dwingen de merken A, B en C. — die h.i. dus minder goed aan de door hen aan een vulpen gestelde eischen voldoen —, te gebruiken?

Wat zou er moeten gebeuren, wanneer men, naar het oordeel der gebruikers, voor de bevrediging van de behoefte aan vulpennen, een nog groot aantal merken dan tot nog toe het geval was, zou nodig hebben en het betrokken overheidsorgaan de redelijkheid daarvan zou ontkennen?

Wat zou er moeten geschieden, wanneer plotseling een aantal nieuwe behoeften optraden en men deze nieuwe behoeften van overheidswege onredelijk zou verklaren? Zou het productie-apparaat zich dan niet op de bevrediging van de nieuw opgetreden behoeften mogen instellen? Zou dan het aantal niet bevredigde behoeften nog grooter moeten worden dan het al is? Zou dit laatste redelijk zijn? Verder vraag ik mij af, welke waarborg er is, dat de consumenten — wier subjectieve waardeeringen bij de beoordeeling van de vraag, welke behoeften voor bevrediging in aanmerking kwamen, tot nog toe doorslag gevend waren — zich bij het hen als „redelijk” opgedrongen oordeel van het, de behoeften naar hun redelijkheid schattende overheidsorgaan zouden neerleggen?

Voorts zij het mij vergund den schrijver te vragen welke maatstaf dit orgaan, teneinde de al- of niet redelijkheid van bevrediging van een bepaalde behoefte te beoordeelen, zou moeten aanleggen? Zou het subjectief inzicht der in dit orgaan zitting hebbende personen doorslag gevend zijn of zouden zij, bij het nemen van dergelijke beslissingen, te werk moeten gaan volgens vaste regelen gegrond op bepaalde als „juist” aangenomen physische en psychische normen?

Er is m.i. geen enkele reden om aan te nemen, dat

de subjectieve waardeering der consumenten in overeenstemming zou zijn met de subjectieve waardeering der ambtenaren, belast met het nemen van dergelijke beslissingen, terwijl ook, wanneer dit orgaan volgens bepaalde objectieve normen te werk zou gaan — daarop zou het m.i. in de praktijk moeten neerkomen — niet aannemelijk is, dat de hierop gebaseerde „redelijke” behoeftenbevrediging in overeenstemming zal zijn met het subjectief waardeerend oordeel der verschillende consumenten.

Op grond van het bovenstaande meen ik dan ook tot de conclusie te mogen komen dat vaststelling „wat redelijkerwijze gesproken de behoeften van ons volk zijn” niet mogelijk is en het wil mij voorkomen, dat dit uitgangspunt van Dr. Bölger's betoog dus niet houdbaar is.

„Wil men nu trachten,” aldus schrijft Dr. Bölger verder, „deze behoeften te bevredigen, dan zou de gemakkelijkste oplossing kunnen worden verkregen, wanneer alles wat daarvoor noodig is, in ons eigen land zou worden gevonden; het zou dan slechts een kwestie van arbeidsverdeling zijn om op de meest juiste en rationele wijze van de verschillende mogelijkheden tot werken te profiteren.”

Deze passage schijnt op het eerste gezicht onaantrekkelijk, doch geheel juist acht ik haar eerst dan, wanneer er aan wordt toegevoegd: mits zich bij de winning van het noodige slechts zulke weerstanden voelbaar zouden maken (ook in de onderlinge verhoudingen) dat zij geen aanleiding zouden geven tot buitenlandschen handel. Met deze toevoeging spreekt het vanzelf; ons land zou dan immers het rijkste land ter wereld zijn. De eenige welvaarts-politiek die dan gevoerd behoefde te worden zou bestaan uit het weren van vreemdelingen, indien de bronnen waarop onze welvaart zou steunen niet onuitputtelijk waren. Immers in het laatste geval zou er als gevolg van de bij eenige uitputting ontstaande verschillen in de onderlinge verhoudingen der weerstanden van productie van de in het binnenland geproduceerde goederen, buitenlandsche handel ontstaan.

Ons land is echter niet het rijkste land ter wereld en het moet een groot gedeelte van zijn behoeften bevredigen met uit het buitenland betrokken artikelen (o.a. alle metalen, katoen, e.d.). Deze uitheemsche goederen en diensten verkreeg ons land in ruil voor aan het buitenland geleverde goederen, bewezen diensten en de rente uit hoofde van geleend kapitaal. Met gebruikmaking van de natuurlijke rijkdommen, heeft een groot gedeelte van ons productie-apparaat zich vooral op het leveren van door het buitenland gevraagde (en dus gewaardeerde) goederen en diensten ingesteld. Uit de wijze waarop tegenwoordig het buitenland tegen onzen export optreedt (deviezen-, tarief- en andere protectionistische maatregelen) blijkt dat het — mede tengevolge van de in vele landen nog steeds voortschrijdende verarming der bevolking — onze export-artikelen niet meer vraagt, d.w.z. niet meer waardeert gelijk vroeger. Als gevolg hiervan heeft ons productie-apparaat dus veel aan bruikbaarheid ingeboet en zijn de netto-inkomsten van ons volk uit hoofde van den export dus voor een goed deel verloren gegaan.

Het middel om het hoge Nederlandsche behoeften-peil te handhaven is dus gelegen in het ter hand nemen van den export van andere artikelen, welke door het buitenland in tegenstelling met de artikelen, die wij tot nog toe leverden, zóó hoog gewaardeerd moeten worden, dat onze netto-inkomsten uit hoofde van den export even groot blijven als zij tot nog toe geweest zijn.

Ogenschijnlijk staat Dr. Bölger op hetzelfde standpunt wanneer hij betoogt:

„Wat kunnen wij Nederlanders zelf produceeren; wat moeten wij, om in onze behoeften te voorzien, van het buitenland betrekken en wat kunnen wij, omdat wij er meer van produceeren dan wij zelf nodig hebben, daarvoor in ruil aanbieden?”

en even verder zegt:

„Men kan ook andersom redeneren en eerst bepalen voor welke productie wij, gezien de natuurlijke rijkdommen van ons land, het meest geschikt zijn. Na de bevestiging van onze eigen behoeften aan die producten, kunnen wij het overschot aanwenden voor ruilobjecten, teneinde daarmee van het buitenland nog verschillende andere goederen te verkrijgen, die wij tevens voor onze behoeftenbevestiging wenschen.”

Hoe juist deze redeneering ook schijnt, toch wil het mij voorkomen, dat zij zeer aanvechtbaar is, omdat hier door den schrijver stilzwijgend wordt aangenomen, dat het buitenland juist die goederen, welke het meest geschikt in ons land geproduceerd kunnen worden, zal waardeeren en in voldoende mate op zoodanige voorwaarden zal afnemen, dat de productie daarvan ons volk een netto-inkomen laat. Dit laatste behoeft echter lang niet altijd het geval te zijn; o.a. de moeilijkheden in het zuivelbedrijf bevestigen dit. Ons land moge nog zoo geschikt zijn voor de productie van eenig artikel, wanneer daarvoor geen afzet te vinden is, dan zal de productie niet loonend zijn.

Met het bovenstaande betoog van Dr. Bölger kan ik mij ook daarom niet vereenigen, omdat het *krijgen* bij elken ruil op den voorgrond staat. Daarom moet de door Dr. Bölger opgeworpen vraag dus m.i. juist andersom gesteld worden, nl. hoe stellen wij ons productie-apparaat in op de levering van artikelen, die het buitenland waardeert — en geneigd is in voldoende mate, op zoodanige voorwaarden af te nemen, dat de productie winstgevend is — nu het de artikelen, die wij tot nog toe leverden, niet meer afneemt? Het gaat hier niet om de vraag wat Nederland wel zou *kunnen aanbieden*, zooals Dr. Bölger betoogt, maar in de eerste plaats om de vraag wat wij goed, d.w.z. met winst *kunnen kwijt raken* en hoe wij ons productie-apparaat op de levering van dergelijke goederen instellen.

Dat kan alleen wanneer wij in staat zijn dergelijke producten of in betere kwaliteit of goedkooper dan het buitenland zelf aan te bieden. Vanzelf sprekend zal men bij de productie hiervan „zich voor alles rekenschap moeten geven van de natuurlijke mogelijkheden, die ons land met betrekking tot de voortbrenging biedt en van de meest rationeële wijze waarop in verband daarmee de productieve energie van onze bevolking kan worden aangewend”. Wanneer Dr. Bölger echter het zoeken naar de meest rationeële productie de allerbelangrijkste taak acht waarvoor ons volk, en *dus ook onze Regeering* is gesteld, dan eischt hij m.i. iets onmogelijks, want het ontwerpen van een systeem waarin alle moeilijkheden, verbonden aan de reorganisatie van ons productie-apparaat als hierboven aangegeven, opgelost zouden kunnen worden, gaat uit van de onderstelling dat de hiermede belaste organen in staat zouden zijn *alle* behoeften en productie-mogelijkheden in binnen- en buitenland (ook in de landen waarmede Nederland in aanraking zou kunnen komen en indirect in aanraking komt) te kennen en bovendien van de onderlinge verhoudingen dier mogelijkheden en de factoren die elk harer bepalen, op de hoogte zouden zijn.

En, al zou men tot dit alles in staat zijn, wanneer één overheid in het economisch verkeer zou ingrijpen, of in één land de vraag een weinig van karakter zou veranderen, dan zou dit geheele systeem omverworpen zijn, omdat alle verhoudingen tengevolge hiervan veranderd zouden zijn. Men zou in dit geval dus dit grootsche systeem geheel moeten wijzigen teneinde het weer aan de nieuwe verhoudingen aan te passen. Dit zou zeer veel tijd eischen en gedurende deze geheele periode zou men zich moeten behelpen met een productie-apparaat dat volgens een niet op de behoeften passend systeem ingericht zou zijn.

Resumeerend kom ik tot de conclusie dat de door Dr. Bölger aangegeven grondslagen voor de door onze Regeering te volgen welvaarts-politiek onaanvaardbaar zijn, omdat „de kijk op wat ons volk noodig heeft” niet te geven is en omdat de vraag „waartoe

het in staat is” hoogstens beantwoord kan worden met de vaststelling van wat het buitenland *thans* verlangt en wat het bereid is *thans* voor dit verlangde te geven.

Ik betwijfel of de bemoeiingen van een overheidsorgaan veel ter vergrooting van de welvaart van ons volk kunnen bijdragen. Het voeren van een doelbewuste welvaarts-politiek verandert aan de grondslagen van het economisch leven niets, ook niet wanneer de overheid meer dan tot nog toe geneigd mocht blijken te zijn invloed op het bedrijfsleven uit te oefenen. Hoe verder haar invloed op het bedrijfsleven zich uitstrekt, hoe meer de productie dus van uit één centraal punt wordt beïnvloed en geregeld, des te moeilijker wordt het m.i. voor dit orgaan om zich van alle veranderingen die zich voordoen op de hoogte te stellen en de beteekenis en de gevolgen daarvan voor het productie-apparaat te overzien. Hoe centraler de productie geregeld is, des te ingewikkelder de organisatie en des te moeilijker is het daarin verandering te brengen; des te stroeвер zou zij ook aan veranderde eischen aan te passen zijn.

Het wil mij voorkomen, dat hoe meer de productie gedecentraliseerd is, des te grooter de kans is dat de betrokken leiders spoedig bemerken, dat de aan de productie gestelde eischen veranderen, terwijl ook ieder onderdeel zich sneller en gemakkelijker op veranderingen in de eischen kan instellen.

Ik zie de taak van de, een doelbewuste welvaarts-politiek voerende overheid dan ook geheel anders dan Dr. Bölger. Alleen op haar eigen terrein kan zij m.i. een doeltreffende welvaarts-politiek voeren; b.v. door haar invloed aan te wenden voor zoover mogelijk tot het wegnemen van belemmeringen in het internationaal verkeer. Voorshands schijnt dit helaas een vrij platonisch streven te blijven. Verder kan zij veel berichten om het Nederlandsche bedrijfsleven van zijn knellende banden te ontdoen. Wellicht kan zij maatregelen nemen waardoor de aanpassing van ons bedrijfsleven aan veranderende omstandigheden vergemakkelijkt wordt door b.v. de loonsstarheid weg te nemen. Veel kan zij misschien ook doen ter voorlichting van het bedrijfsleven wat betreft de vraag in het buitenland.

Ofschoon ik ook niet op de kosten van een onderzoek naar den aard en het karakter van ons productie-apparaat zou willen sparen, meen ik, op grond van het bovenstaande, dat dit onderzoek een geheel ander karakter zou moeten dragen dan door Dr. Bölger is aangegeven.

N a s c h r i f t. Wanneer de Heer Kielstra schrijft, dat het voeren van een doelbewuste welvaarts-politiek niets verandert aan de grondslagen van het economische leven, dan behoeft hij daarvan mij niet meer te overtuigen, immers reeds in 1918 schreef ik in een antwoord op een prijsvraag der T. H., dat de Overheid met haar politiek nooit nieuwe voorwaarden kan scheppen, zij kan slechts de bestaande natuurlijke voorwaarden ontwikkelen en versterken. Daarover behoeven wij dus niet te discussieeren.

Elke Regeering moet, wil zij ertoe medewerken, dat het volk tot de grootst mogelijke welvaart komt, nu eenmaal welvaarts-politiek voeren. En juist omdat dit slechts mogelijk is op den grondslag van de bestaande natuurlijke omstandigheden en mogelijkheden, is het voor alles noodig deze te kennen. Vooral ook omdat in en door de crisis op verschillend gebied zulke economische hoogstanden worden gemaakt. De hoofdzaak van mijn betoog was, dat men zich in ons land, meer dan tot dusverre het geval was, rekenschap zal moeten geven van deze fundamentele voorwaarden, daarbij vooral ook de door de crisis veroorzaakte verschuivingen in aanmerking nemende. De Heer Kielstra ziet daarvoor echter twee bezwaren:

1e. Men kan niet vaststellen wat de behoeften van ons volk zijn.

2e. De vraag waartoe ons volk in staat is kan hoogstens beantwoord worden met de vaststelling van wat

het buitenland thans verlangt en bereid is daarvoor te geven.

Mijn antwoord op het tweede punt is, voor zoover deze vraag niet op hetzelfde neerkomt als de eerste, gemakkelijk te geven. Immers bij de vaststelling van de meest rationeële productie is uiteraard de waardeering van den consument een van de factoren. De voorwaarden om een bepaald product te maken kunnen ideaal zijn, wanneer er geen vraag naar het product is, zal niemand er aan denken het voort te brengen. Een van de (voornaamste) onderdelen van de welvaarts-politiek der Overheid is dus de voorlichting aan den Nederlandschen producent omtrent de vraag in het buitenland. Dit erkent de Heer Kielstra ook, al spreekt hij in de voorlaatste alinea nog van „mischien”. Is dit omdat hij intuïtief voelt, dat hij met het noemen van deze overheidstaak zijn eerste bezwaar gaat tegenspreken?

Immers vraag naar bepaalde goederen komt voort uit behoefte naar die goederen. De behoefte kan echter niet worden vastgesteld, ergo elke voorlichting is onmogelijk.

Zoover wil echter de Heer Kielstra niet gaan en ik geloof dat wij elkaar samen wel ergens in het midden van den weg tegemoet zullen komen. Ook ik zie wel in, dat het onmogelijk is den omvang van toekomstige behoeften in alle mogelijke details als vulpenhouders enz. vast te stellen.

Wanneer wij echter weten, dat het verbruik van suiker in Nederland, ondanks de mode van de slanke lijn, in de laatste 10 jaren van ongeveer 24 KG. tot 30 KG. per hoofd van bevolking is gestegen, dan zal men toch niet ver van de waarheid af zijn als men in de naaste toekomst de behoefte van ons volk aan suiker op 250 miljoen KG. per jaar vaststelt.

Als de Heer Kielstra nu meent, dat men bij economische berekeningen, die natuurlijk nimmer een mathematische exactheid hebben, niet van dit cijfer als basis van de behoefte van het Nederlandsche volk aan suiker mag uitgaan, dan bedoelt hij daar natuurlijk mede, dat hier sprake is van verbruik en niet van behoefte en dat bij een anderen prijs van de suiker het verbruik wellicht geheel anders zou zijn geweest. Dat kan natuurlijk niet worden tegengesproken, doch wordt hier de practijk niet teveel aan de theorie opgeofferd? Bij een normaal economisch verkeer komen de normale verschuivingen toch niet zoo plotseling dan dat er niet bijtijds maatregelen te nemen zijn.

Het is mogelijk, dat ik als ingenieur dit alles te veel technisch en te weinig economisch zie. De techniek wil nu eenmaal een vooraf vastgesteld resultaat bereiken en moet zich daarbij baseeren op waargenomen feiten en op een geconstateerde ontwikkeling. En hoewel ik er niet aan zou denken deze exacte methode ook zonder meer in de economie toe te passen, geloof ik toch, dat een van de voornaamste fouten van de klassieke economie is, dat zij zich te veel heeft gericht naar de grillen van den individueelen mensch en te weinig rekening heeft gehouden met het massale geheel, waarop de wet van de groote getallen van toepassing is.

B. B.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE HUIDIGE TOESTAND EN DE TOEKOMST VAN DE GLOEILAMPENINDUSTRIE.

(Het patent-, tarief- en prijsvraagstuk.)

Dr. A. Marcus te Berlijn schrijft ons:

Het is geen bloot toeval, dat de directeur van de Osram G.m.b.H., de Heer William Meinhardt, juist thans een boek het licht heeft doen verspreiden, dat op zeer grondige en leerrijke wijze de ontwikkeling en den opbouw van de gloeilampenindustrie behandelt.¹⁾ Hetgeen in dit boek omtrent de geschiedenis van deze betrekkelijk jonge en toch zoo hoogst belangrijke industrie wordt medegedeeld, werd, zooals vanzelf spreekt, met

¹⁾ „Entwicklung und Aufbau der Glühlampenindustrie” (Verlag Carl Heymann, Berlijn).

de grootste kennis van zaken geschreven. En wanneer de schrijver in zijn beschouwingen nooit geheel de defensieve positie verloochent, die een door een wereldovereenkomst op monopolistische wijze georganiseerde groep noodzakelijkerwijze moet innemen, dan moet anderzijds toch worden erkend, dat het boek van Meinhardt zich in zijn apologie binnen grenzen houdt, die in het geheel geen overdreven voorstellingen wekken.

Men zal het er in elk geval over eens zijn, dat de deelnemers aan de wereldovereenkomst op het oogenblik niet de minste reden hebben hun positie door scherpe uitvallen te verdedigen. Al werd de gloeilampenindustrie, uit internationaal oogpunt beschouwd, zooals vanzelf spreekt, door de crisis getroffen, toch staan hier de zaken er geheel anders en veel beter voor dan bij een groot aantal andere industrietakken. Men zal niet de meening bestrijden, dat de crisis juist in Duitschland over het algemeen minstens even sterk heerscht als in andere landen. Niettemin kan aan de hand van de kohieren worden aangetoond, dat het verbruik van in het binnenland vervaardigde, aan belasting onderhevige, metaaldraad-gloeilampen in het belastingjaar 1930/31 nog rond 56,7 miljoen stuks heeft bedragen tegen 51,2 miljoen stuks in het belastingjaar 1926/27.

Tegelijkertijd is echter de invoer van 4,2 miljoen tot 6,8 miljoen stuks gestegen, zoodat dus het belastingplichtig verbruik in de bovengenoemde vijf jaren met ongeveer 8 miljoen stuks is toegenomen. Tevens is echter het belastingplichtig verbruik van verlichtingsbuizen van 1,8 miljoen stuks tot 25,4 miljoen stuks gestegen. De ontwikkeling bij de niet aan belasting onderhevige lampen zal wel analoog zijn geweest. Wanneer zulks in Duitschland in een crisisjaar mogelijk is geweest, gelijk het jaar 1930/31 reeds heeft aangetoond, dan kan men ook wel overeenkomstige gevolgtrekkingen voor de meeste andere landen maken, al moet echter worden erkend, dat de cijfers van 1930/31 tijdens de hoogconjunctuur 1927/29 aanzienlijk werden overschreden. Bovendien is in 1931/32 de ontwikkeling ongetwijfeld nog slechter geworden.

De algemeene positie op de afzetmarkten kan echter in geen geval met die van het grootste gedeelte van alle andere groepen van de verfijningsindustrie worden vergeleken; zij is nu eenmaal aanzienlijk beter. De productie van gloeilampen is op het oogenblik dermate gemechaniseerd, dat reeds een geringe achteruitgang van de normale productie, waarop het productieschema is opgebouwd, zich in de calculatie onmiddellijk duidelijk doet gevoelen. Vóóral is hier het feit van beteekenis, dat de licentiekosten voor de kolfblaasmachines, die zeer hoog zijn, bij een daling van de productie, alleen reeds in staat zijn een ongunstigen invloed op de winstrekening uit te oefenen.

Op het oogenblik, of toch in ieder geval tot voor kort, is de winstrekening voor een van binnen matte massaverbruikslamp van 40 Watt met een kleinhandelsprijs van R.M. 1,13 per stuk bij levering van het benodigde materiaal in ruwen toestand in Duitschland ongeveer zoo, dat het zuivere arbeidsloon rond 11 Pfennig bedraagt, de grondstoffen rond 3 Pfennig. Voor algemeene onkosten, afschrijvingen en licentiekosten moeten ca. 12 Pfennig worden gerekend, zoodat dus de zuivere fabrieksprijs ongeveer 26 Pfennig per stuk bedraagt. Hierbij komen nog bedrijfskosten, verbonden aan den verkoop, emballage en belastingen. De bedrijfskosten en de verpakking kunnen op ongeveer 25 Pf. worden geschat. Hierbij mag natuurlijk niet over het hoofd worden gezien, op welke wijze Osram het bedrag der belastingen in zijn kostprijs calculeert. De belasting stijgt procentueel in overeenstemming met de verkoopwaarde, doch drukt bij dure lampen niet zoo zwaar op den kostprijs als bij de massalamp, die wij hier als voorbeeld hebben genomen.

Een berekening op basis van de officiële belastinginkomsten uit de gloeilampenbelasting en op grond van de officiële aangegeven belaste hoeveel-

heden, geeft per lamp gemiddeld een bedrag van 14 Pfennig aan belasting te zien. In elk geval dient er rekening mede te worden gehouden, dat een deel van de belastingen waarschijnlijk in de verkooppkosten, verpakingskosten, enz. mede gecalculeerd wordt, en een ander gedeelte in den winsttopslag. Deze bedraagt bij de hier besproken lamp ongeveer 20 Pfennig, zodat wij dus bij een fabrieksprijs van 26 Pf. op een verkoopprijs incl. belasting ten bedrage van 71 Pf. komen, terwijl de kleinhandelsprijs Mk. 1,13 bedraagt.

De marge van 42 Pfennig is voor een groot deel voor kortingen bestemd, die aan den handelaar, al naar gelang van den omvang van zijn inkoop, in stijgende mate worden toegestaan. Groote afnemers, die geen handelaren zijn, krijgen, zooals vanzelf spreekt, ook overeenkomstige vergoedingen. Zoo had b.v. de I.G. Farbenindustrie gedurende de laatste jaren vaak een verbruik van ongeveer 2 miljoen lampen per jaar. Het spreekt vanzelf, dat voor dergelijke afnemers dienovereenkomstig gunstiger prijzen gelden. Bij de berekening van de algemeene onkosten moet eveneens rekening worden gehouden met het vraagstuk van terugzendingen, dat in dezen tak van den handel een zeer groote rol speelt.

Er bestaan hier dus winstmarges, die gemakkelijk in belangrijke mate kunnen worden beïnvloed, wanneer de afzetmogelijkheden, om welke reden dan ook, verminderen. Het geheele gemechaniseerde bedrijf van de groote gloeilampenfabrieken was juist van begin af aan op uitbreiding van den afzet ingesteld. In hoeverre deze door de crisis werd gestuit, werd boven aangetoond; de afzetvermindering viel tot einde 1931 nog altijd mee.

Geheel anders staan de zaken, wanneer wij het probleem opwerpen, hoe de patentrechtelijke positie van de in de wereldovereenkomst samenwerkende ondernemingen zich in de toekomst zal ontwikkelen.

Zooals bekend, berust de positie van het internationale gloeilampenkartel in hoofdzaak op het gebruiken van de patenten voor het trekken van wolframdraden. In de laatste jaren werden deze patenten vaak geschonden. In dit verband zij herinnerd aan het groote proces, dat de General Electric Co. als eigenaresse van de licentie der kartelpatenten ongeveer vijf jaren geleden tegen de The Forest Radio Co. heeft gewonnen, die haar wolframdraad door schending van patenten trok. De overgang tot het wolframdraad had ongeveer in 1911 plaats.

De belangrijkste patenten eindigen ten deele in 1933, ten deele in de daarop volgende jaren. (Het belangrijkste patent voor het trekken van wolframdraden op 6 Oct. 1933). Het trekken van wolframdraden biedt technisch voor den outsider heden ten dage lang zooveel moeilijkheden niet meer als twintig jaar geleden. De bovenvermelde patentschendingen bewijzen dit reeds. Hierdoor is de vraag, of het gloeilampenkartel zal blijven bestaan, acuut.

Deze vraag kan op verschillende wijzen worden beantwoord. In de eerste plaats kan men trachten een antwoord ten gunste van het kartel te geven, indien men erin slaagt den duur van de verschillende patenten, ten minste voor korten tijd, te verlengen. In dit verband kwam de gedachte naar voren om den duur niet van de aanmelding van het patent af, doch vanaf den dag van het verleenen van het patent te doen beginnen.

Dit zou inderdaad een verlenging van den duur met ongeveer $3\frac{1}{2}$ jaar beteekenen, hetgeen stellig de moeite waard is. In dien tusschentijd hoopt men klaarblijkelijk nieuwe maatregelen tot bescherming van de productie van de kartelleden in de voornaamste landen in werking te doen treden. Een wijziging van het begin van den patenttermijn en daarmee tevens van het einde, ware echter in strijd met den tekst van de thans nog van kracht zijnde Duitsche patentwet, welke dus dienovereenkomstig zou moeten worden gewijzigd. Of zulks mogelijk is, is de vraag.

Een ander middel — en ook dit wordt overwogen

— zou zijn, om ten minste in Duitschland de oprichting van nieuwe gloeilampenfabrieken aan een goedkeuring te onderwerpen. Er bestaan in dit opzicht precedenten. Zoo is b.v. de oprichting van aluminiumbedrijven van de toestemming van den Rijkskanselier afhankelijk. Of na de uitbreiding van een dergelijk principe tot een verfijningsindustrie niet ook andere groepen met soortgelijke wenschen en overeenkomstige motiveeringen zich zouden aanmelden, waarvoor de regeering dan billijkerwijze niet ontoegankelijk mag zijn, is een vraag, die grondig dient te worden onderzocht. Dit zijn dus hinderpalen, die niet mogen worden onderschat.

Een derde mogelijkheid om ten minste de thans volgens het kartelcontract verdeelde markten tegen afzet van groote hoeveelheden van outsiders — b.v. van Russische zijde — te beschermen, is de toepassing van het stelsel van invoerrechten, contingentteeringen en soortgelijke beschermingsmaatregelen. In dit opzicht werd reeds iets gedaan. Duitschland heft op metaaldradlampen uit hoofde van post 911a van het douanetarief sedert den vóóroorlogstijd een invoerrecht van R.M. 80.— per 100 KG. (Men rekent op 100 KG. gemiddeld 1.800 metaaldradlampen; over den verkoopprijs van de massaverbruikslamp berekent, komt dit uit op een invoerrecht van ongeveer 3,8 pCt. der waarde). Niettemin bleef de invoer in Duitschland beperkt, hetgeen juist in verband staat met het goed functioneeren van de wereldovereenkomst, welke voor de industrieën de markten in eigen land reserveert.

Men houdt in elk geval rekening met het feit, dat Rusland den uitvoer kan vergrooten. Ook Meinhardt wijst in zijn in het begin van dit artikel genoemde boek op dergelijke mogelijkheden. Of een dergelijke politiek van de Russische staatsbedrijven zal slagen, kan nog niet worden beoordeeld. Daar de Russische gloeilampentrust „Elektrosawod” zijn wolfdraden trekt door schending van het patent, kan men tijdens den duur van het patent den invoer van zijn producten verbieden.

Men ziet ook in dit opzicht de beteekenis van het vraagstuk van de verlenging van den duur der patenten. Tegenwoordig is in de meeste landen ook door de deviezenbeperkingen de kartelpositie versterkt. Voor Duitschland staan de zaken echter zoo, dat juist met betrekking tot Rusland de deviezenbeperkingen na het ophouden van de bescherming door patenten nauwelijks voldoende zekerheid zouden kunnen bieden ten aanzien van den invoer van Russische lampen, omdat de Russen hun lampen ook wel tegen Marken zullen verkoopen, om met de opbrengst daarvan weder inkoop in Duitschland te doen.

Het spreekt vanzelf, dat bij dergelijke overwegingen het prijsvraagstuk een rol speelt. Indien de patenten afloopen, dan moet dit tot een prijsstrijd leiden, waarin de ondernemingen, die tot het kartel zijn toegetreden, vooral daardoor een grooten voorsprong hebben, dat zij over reeds lang in werking zijnde en voor een groot deel afgeschreven fabrieken beschikken, dat haar beschermde merken goed bekend zijn, dat een prima ontwikkeld verkoopapparaat aanwezig is, enz. Doch juist hierin ligt ook weder een zekere zwakte.

De algemeene onkosten, waarvoor wij boven een gemiddelde hebben opgegeven, kunnen bij kleine ondernemingen, die zich niet zoozeer op serieproductie behoeven toe te leggen, die aan de speciale wenschen van den individueelen afnemer in industrie en handel zonder groote kosten tegemoet kunnen komen en die evenmin de hooge licentiekosten voor bepaalde machines hebben te betalen, aanzienlijk lager zijn dan bij de groote ondernemingen.

Hierbij komt, dat deze ondernemingen gedurende de laatste twintig jaren de reclamekosten voor gloeilampen in de geheele wereld moesten opbrengen en dragen, terwijl men thans wel nog propaganda moet maken voor een nieuw merk, doch niet meer voor de gloeilamp als zoodanig. Na beëindiging van den duur

der patenten zou zich dus als gevolg van bovenvermelde omstandigheden vrij spoedig een soort van industriële middenstand naast de groote concerns kunnen vormen, die hun ook ten aanzien van hun prijs-politiek veel last zou kunnen veroorzaken.

Nadruk verboden

AANTEKENINGEN.

De ontwikkeling van het handelsverkeer der Mid-den- en Oost-Europeesche landen in den jongsten tijd.

Aan het rapport der conferentie van Stresa ontleenen wij nog de volgende cijfers, die een duidelijken kijk geven op de enorme inkrimping van het handelsverkeer dezer landen gedurende de laatste jaren. De kolommen, die het procentueel aandeel van den uitvoer van levensmiddelen incl. ruwe tabak en van den uitvoer van granen op den totalen uitvoer bevatten, doen zien, welk belang de verschillende landen bij het de vorige week besproken agrarisch vraagstuk hebben. Pogingen van Griekenland en van Bulgarije om voor tabak een gelijksoortige regeling als voor graan te verkrijgen, zijn niet gelukt.

De buitenlandse handelsbeweging (in mill. Zw. Francs).

	Invoer	Uitvoer	Uitvoer van		Handelsbalans + actief, — passief	Buiteni. handel na afrek van de onderf. handelsbe- weging	
			Levensmid- den en ruwe tabak	Granen		in- voer	Uit- voer
Oostenrijk			%	%			
1929	2.379	1.597	3,0	—	— 782	1.270	950
1930	1.970	1.348	5,0	0,2	— 622	1.021	846
1931	1.576	954	4,7	—	— 622	823	614
Jan.—Juni 1932	544	275	3,9	0,2	— 269	284	175
Bulgarije							
1929	308	239	74,4	9,2	— 69	213	152
1930	169	229	81,0	15,1	+ 60	121	154
1931	173	220	87,7	22,3	+ 47	126	145
Jan.—Juni 1932	77	68	92,9	34,6	— 9	36	33
Griekenland							
1929	892	464	90,9	—	— 428	703	437
1930	710	389	88,8	—	— 321	585	354
1931	544	285	89,6	—	— 259	495	248
Jan.—Juni 1932	212	80	91,8	—	— 132	124	49
Hongarije							
1929	968	945	68,2	28,2	— 23	431	370
1930	748	828	67,4	21,3	+ 80	352	356
1931	500	516	61,9	14,6	+ 16	256	274
Jan.—Juni 1932	154	138	?	15,1	— 16	78	60
Polen							
1929	1.808	1.632	33,4	5,7	— 176	1.523	1.203
1930	1.303	1.411	36,2	7,0	+ 108	1.095	1.092
1931	848	1.090	33,5	4,7	+ 242	724	857
Jan.—Juni 1932	251	313	32,0	6,7	+ 62	213	242
Roemenië							
1929	911	897	38,0	30,9	— 14	1.656	1.623
1930	714	884	38,3	35,0	+ 170	516	608
1931	492	684	46,7	39,5	+ 192	1.354	1.475
Jan.—Juni 1932	169	232	41,5	35,7	+ 63	1.123	1.161
Tsjecho Slowak.							
1929	3.073	3.151	11,6	1,9	+ 78	2.311	2.010
1930	2.412	2.688	10,1	1,5	+ 276	1.737	1.704
1931	1.804	2.017	8,7	1,1	+ 213	1.392	1.435
Jan.—Juni 1932	606	570	10,6	2,7	— 36	455	391
Joego Slavië							
1929	695	720	48,9	19,9	+ 25	367	358
1930	632	617	50,5	15,7	— 15	343	352
1931	435	435	53,3	14,6	—	252	238
Jan.—Juni 1932	124	130	53,4	13,4	+ 6	78	65

¹⁾ De geografische verdeling van de handelsbeweging was voor 1929, 1931 en 1932 niet beschikbaar. De verdeling heeft daarom op basis van 1930 plaatsgevonden.

Het vraagstuk der productieregeling in de Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek.

De vorige week gaven wij een overzicht van het praeadvies, dat Dr. van Genechten heeft uitgebracht voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde over het vraagstuk van de regeling door de producenten van den omvang der productie en van het aanbod van het product ter markt, al dan niet met medewerking van de Overheid. Wij willen thans een dergelijk overzicht geven van het praeadvies van Dr. J. Tinbergen.

Deze heeft de te behandelen stof verdeeld in drie afdelingen. In het eerste deel van zijn betoog zet de schrijver uiteen, dat planmatig regelen van de productie in onze maatschappij noodzakelijk is. Onder een stelsel van vrije concurrentie zal naar het door den schr. ingenomen sociaal-democratische standpunt de volkswelvaart niet zoo groot zijn als met de gegeven technische en natuurlijke hulpmiddelen mogelijk is, en wel in hoofdzaak om twee redenen; de eerste reden is gelegen in de periodiek terugkeerende depressies in het economisch leven en de tweede spruit voort uit de verspilling van productieve krachten, die onder het stelsel van vrije concurrentie plaats vindt.

Onder eene planhuishouding zou de factor van onzekerheid omtrent de mogelijke plannen van concurrenten worden uitgeschakeld. Voorts bevordert eene planhuishouding de arbeidsproductiviteit, mede door mindere verspilling in de distributie.

De schr. komt dan tot enkele bezwaren, die gemeenlijk tegen planmatige productie worden aangevoerd. Het eerste bezwaar is, dat er onder eene planhuishouding geen consumptievrijheid zou zijn; de schr. loochent dat, zonder dit overigens nader te motiveeren. Als tweede bezwaar noemt Dr. T., dat vergissingen in eene planhuishouding veel ernstiger zullen zijn dan in eene maatschappij met vrije concurrentie; hij geeft dat toe, maar stelt er tegenover, dat het aantal malen, dat vergissingen zullen plaats vinden, in de planhuishouding veel geringer zal zijn dan onder de huidige economische orde. Het derde bezwaar: ook een planhuishouding kan worden verast door onverwachte gebeurtenissen; ongetwijfeld juist, als dus Dr. T., doch de planhuishouding zal in zulke gevallen beter in staat zijn tot een geleidelijken overgang zonder groot kapitaalverlies.

Vervolgens behandelt de schr. de evenwichtsverstoringen, die zich in onze maatschappij voordoen. Hij wijst er op, dat noch theoretisch noch praktisch is aangetoond, dat bij groote storingen automatisch het verstoorte evenwicht weer wordt hersteld: „er zijn theoreties (evenzeer als experimenteel) gevallen aan te wijzen van economische processen, welke niet automatisch tot den evenwichtsstand terugkeren. Men moet dus op hun mogelijk optreden voorbereid zijn, zolang men niet duidelijk kan aantonen dat het tegendeel het geval is”; en verder met betrekking tot de huidige depressie: „wetenschappelijk staat niet vast, dat het proces van ontwrichting der productie niet nog verder zal gaan”.

Planmatig ingrijpen in het economisch leven is daarom volgens den schr. aangewezen, en zulks te meer, omdat het veelal tot herstel van het evenwicht noodig is, dat over de geheele lijn der productie maatregelen worden getroffen, en wel gelijktijdig, omdat partiële maatregelen van herstel niet baten, wanneer zij elders niet worden nagevolgd.

In het tweede deel van zijn praeadvies behandelt Dr. T. de verschillende vormen van particuliere regeling der productie. Daarbij valt inzonderheid aandacht te wijden aan drie soorten van productieregeling: a. regeling van de te produceeren hoeveelheid; b. regeling van de combinatie der productiefactoren; c. regeling van het tempo en de methode van wijziging van het productie-apparaat.

Eerst komt de schr. tot de horizontale productiecombinaties. Hij geeft te dien aanzien de voorkeur

aan trustvorming boven kartels, en wel omdat algemeene combinatie beter is dan partiële, welke laatste zelfs schadelijker kan zijn dan een toestand zonder eenige combinatie. Dergelijke algemeene combinaties worden door den schrijver toegejuicht. Het blijkt echter z.i. in de praktijk dikwijls, dat op dit gebied nog veel te doen is; Dr. T. voegt daaraan de opmerking toe: „En het is vooral daarom dat de sociaal-democratie van mening is, dat vóórdat men er toe overgaat de arbeidsvoorwaarden aan te tasten, alles gedaan moet worden om de coördinatie van produktie en speciaal van afzet zo doelmatig mogelijk te maken”.

Ook verticale combinatie en „coördinatie in den tijd” (d.w.z. het in onderling overleg op rationeële wijze verdeelen van productieve krachten over zekere tijdsperiode) heeft des schrijvers sympathie.

Medewerking van de Overheid zal in verschillende gevallen gewenscht of zelfs onontbeerlijk zijn. De schr. wijst b.v. op het dwingen van minderheden, die zich tegen eene algemeene regeling verzetten, en op eene regeling van Overheidswege van het distributie-apparaat, dat thans door een teveel aan winkels veelal overbezet is. De grens tusschen medewerking, controle en leiding van de Overheid is daarbij vaak moeilijk te trekken.

Tenslotte behandelt de schr. in de derde afdeling van zijn praeadvies de vraag, wanneer controle en leiding van de Overheid bij de produktie noodig is. Hij noemt als zoodanig in de eerste plaats de controle op trusts en kartels, die hierin zou moeten bestaan, dat de Overheid overmatige winsten van het kapitaal tegengaat. Daarbij zou intusschen bij de toepassing van nieuwe vindingen de daardoor te behalen extra winst gedurende zekeren tijd aan het kartel of aan de trust gelaten moeten worden, evenals de winst, die uit de combinatie zelf als gevolg van besparing op de kosten voortspruit.

Voorts kan prijscontrole door de overheid noodig zijn; als voorbeelden noemt de schr. de ijzerprijzen in Duitsland en de in de depressie onvoldoende gedaalde prijzen van merkartikelen.

Tenslotte zal — maar dat is thans niet actueel; de vraag zal zich pas in de volgende hausse stellen — de Overheid controle moeten oefenen op overmatige uitbreiding van het produktie-apparaat.

Ook Overheidsleiding kan noodig zijn, en wel in de hierboven reeds aangestipte gevallen, waarin het herstel van het verstoorte economisch evenwicht een gelijktijdig optreden in alle bedrijfstakken vereischt. Dit geval kan zich b.v. voordoen, wanneer men door middel van credietverleening eene verlamming van het economisch leven wil genezen; over de bestrijding langs dezen weg van de huidige deflatie merkt de schr. o.a. het volgende op: „Men staat bij een zoo sterk deflatieproces als we tans beleven o.m. voor de moeilijkheid dat kredieten verschaft aan ekonomies krachtige subjekten (ondernemingen of personen) leiden tot verdere oppotting, terwijl om de cirkulatie weer „op gang te brengen” kredieten aan subjekten, die wel is waar behoeften maar geen koopkracht hebben, het meest efficiënt zouden zijn. De risico's hieraan verbonden kunnen waarschijnlijk alleen door de overheid worden gedragen”.

De schr. besluit zijn praeadvies als volgt: „De maatschappij kan uit haar tegenwoordige moeilijke situatie door partikuliere produktieregeling niet voldoende snel worden geholpen; andere middelen bestaan welke in veel omvangrijker mate de volkswaart kunnen herstellen. Hierbij zal echter de overheid leidinggevend moeten optreden. Nodig is een produktiebeperking bij bepaalde grondstoffen, welke door de onoverzichtelijkheid in die takken wel niet zonder overheidsleiding zal kunnen worden bereikt; nodig is een uitzetting van de produktie van de meeste eindprodukten, speciaal artikelen van het grensgebruik der arbeiders en ook van sommige produktiemiddelenindustrieën (omdat deze een exceptioneel laag peil heeft bereikt, zelfs te laag naar ons

inzicht). Dit laatste kan echter niet door aanbodregeling geschieden, daarvoor is aanbod en vraagregeling tegelijkertijd nodig en de risico's daaraan verbonden kan alleen de gemeenschap op zich nemen. De betekenis van de regeling der produktie door partikulieren wordt daardoor in de huidige situatie een betrekkelijk geringe”.

Dit over het betoog van de beide praeadviseurs. Wij zullen op het debat niet vooruitlopen door thans in beschouwingen te treden. Op de gebruikelijke wijze hopen wij een verslag van de mondelinge discussies te publiceeren, waarbij zich de gelegenheid zal voordoen om het pro en contra van beide standpunten nader uiteen te zetten.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

GELDKOERSEN.

OPEN MARKT.

	1932				1931	1930	1914
	8 Oct.	3/8 Oct.	26 Sept./1 Oct.	19/24 Sept.	5/10 Oct.	6/11 Oct.	20/24 Juli
<i>Amsterdam</i>							
Partic.disc.	1/4-1/2	1/4-1/2	1/4-1/2	1/4-1/2	29/16-3/4	15/8-7/8	31/8-3/16
Prolong.	1	1	1	1	3	11/4-3/4	21/4-3/4
<i>Londen</i>							
Daggeld...	1/2-1	1/2-1	1/4-1	1/4-1	3-5	1-2	13/4-2
Partic.disc.	7/8-1	3/4-1	9/16-7/8	1/2-11/16	59/16-7/8	23/32-5/32	41/4-3/4
<i>Berlijn</i>							
Daggeld...	43/8-51/2	49/8-6	41/2-7	41/2-63/4	81/2-11	3-6	—
Maandgeld	41/2-51/2	41/2-51/2	41/2-51/2	5-6	—	—	—
Part. disc.	37/8	37/8	37/8	37/8-4	3-8	37/8-5	21/8-1/2
<i>Waren-wissel.</i>	4-1/4	4-1/4	4-1/4	5-1/2	81/2	41/8-51/8	—
<i>New York</i>							
Daggeld 1)	2-1/4	2-1/4	2-1/4	2-1/4	11/2-21/4	2-1/4	13/4-21/2
Partic.disc.	7/8	7/8	7/8	7/8	21/8-5/8	2	—

1) Koers van 7 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
4 Oct. 1932	2.48 15/16	8.60	59.16	9.75 1/2	34.55	100 1/4
5 " 1932	2.48 15/16	8.59 1/2	59.15	9.75 1/2	34.55	100 1/4
6 " 1932	2.48 15/16	8.58 1/2	59.09	9.75 1/2	34.52 1/2	100 1/4
7 " 1932	2.48 9/10	8.58	59.06 1/2	9.75 1/2	34.53	100 1/4
8 " 1932	2.48 9/10	8.57	59.02	9.76 1/2	34.56	100 1/4
10 " 1932	2.48 1/2	8.57 1/2	59.02 1/2	9.75 3/4	34.53	100 1/4
Laagste d.w. 1)	2.4770	8.56 1/2	58.92 1/2	9.74 1/2	34.47 1/2	99 3/4
Hoogste d.w. 1)	2.4905	8.60 3/4	59.20	9.76 1/2	34.58	100 9/16
3 Oct. 1932	2.49	8.60 1/2	59.20	9.75 1/2	34.55	100 1/4
26 Sept. 1932	2.49 1/8	8.60 1/2	59.25	9.76	34.55	99 7/8
Muntpariteit	2.4878	12.1071	59.263	9.747	34.592	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
4 Oct. 1932	47.99	—	7.38	1.47 1/2	12.76 1/2	20.36
5 " 1932	47.99	—	7.37 1/2	1.47 1/2	12.77	20.35
6 " 1932	47.98	—	7.37 1/2	1.47 1/2	12.76 1/2	20.36
7 " 1932	47.97 1/2	—	7.37 1/2	1.47 1/2	12.72	20.34
8 " 1932	48.04	—	7.37	1.47 1/2	—	—
10 " 1932	48.02 1/2	—	7.37 1/2	1.48 1/2	12.70	20.35
Laagste d.w. 1)	47.92 1/2	—	7.34	1.42 1/2	12.65	20.15
Hoogste d.w. 1)	48.07 1/2	35.25	7.40	1.52 1/2	12.82 1/2	20.50
3 Oct. 1932	47.99	—	7.37 1/2	1.47 1/2	12.76 1/2	20.37
26 Sept. 1932	48.02	—	7.37	1.47 1/2	12.76	20.40
Muntpariteit	48.12 1/2	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopen-hagen *)	Oslo *)	Hel-sing-fors 1)	Buenos-Aires 1)	Mon-treal 1)
4 Oct. 1932	44.25	44.70	43.30	3.70	65	2.26 1/2
5 " 1932	44.30	44.65	43.30	3.70	65	2.26 1/2
6 " 1932	44.20	44.60	43.25	3.71	65	2.26 1/2
7 " 1932	44.10	44.55	43.20	3.70	65	2.26
8 " 1932	44.10	44.60	43.20	3.70	65	2.25 1/2
10 " 1932	44.15	44.55	43.20	3.70	65	2.25 1/2
Laagste d.w. 1)	43.75	44.25	42.90	3.65	—	2.24 1/2
Hoogste d.w. 1)	44.35	44.80	43.50	3.75	65	2.27 1/2
3 Oct. 1932	44.25	44.70	43.30	3.70	—	2.26
26 Sept. 1932	44.25	44.75	43.35	3.71	65	2.24 1/2
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 1/2	2.4878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischn. schulden	Beschikb. metaal-saldo
8 Oct. 1932	148.570		222.030	28.190	48.482
1 „ 1932	149.130		217.430	29.990	50.162
24 Spt. 1932	148.800		216.230	32.660	49.244
10 Sept. 1932	103.630	45.783	222.264	31.765	47.802
3 „ 1932	103.629	45.553	218.088	33.238	48.651
27 Aug. 1932	103.628	45.785	216.214	36.501	48.327
20 „ 1932	103.627	45.584	217.841	35.241	47.979
10 Oct. 1931	129.111	43.059	246.361	21.356	65.083
11 Oct. 1930	138.783	31.599	264.898	30.903	52.062
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842
Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
8 Oct. 1932	19.200		66.060	29.680	59
1 „ 1932		80.160		***	60
24 Spt. 1932		82.800		***	60
10 Sept. 1932	17.472	9.626	41.320	28.809	59
3 „ 1932	17.457	9.089	39.111	29.007	59
27 Aug. 1932	17.495	9.158	38.094	30.652	59
20 „ 1932	18.580	9.242	39.453	28.440	59
10 Oct. 1931	7.771	9.582	44.228	28.823	64
11 Oct. 1930	31.412	9.463	47.699	39.959	58
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
5 Oct. 1932	140.401	362.521	51.900	11.676	17.387
28 Sept. 1932	140.397	359.784	54.637	12.069	18.072
21 „ 1932	140.376	359.266	55.156	12.008	18.527
10 „ 1932	140.222	362.285	52.007	12.052	18.301
7 „ 1932	139.958	365.122	48.909	12.274	18.611
31 Aug. 1932	139.806	365.287	48.619	12.159	19.083
7 Oct. 1931	136.565	359.324	50.915	16.898	25.715
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits			Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts	Reserve		
5 Oct. '32	67.708	11.689	85.690	34.633	52.880	40	
28 Sept. '32	69.918	23.418	80.626	33.397	55.613	40 ^{13/32}	
21 „ '32	70.998	23.915	82.586	32.904	56.110	40 ^{7/32}	
14 „ '32	70.863	12.933	89.827	33.157	53.037	38 ^{29/32}	
7 „ '32	69.933	7.618	91.507	33.297	49.835	37 ^{19/32}	
31 Aug. '32	73.149	20.727	79.549	35.407	49.519	36 ^{13/32}	
7 Oct. '31	64.126	10.594	78.859	51.879	52.140	36 ^{29/32}	
22 Juli '14	11.005	14.736	42.185		29.297	52	

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten 'n millioenen francs.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
30 Sept. '32	82.681	1.245	2.895	4.686	2.082	2.783	3.200
23 „ '32	82.622	1.244	2.912	5.704	2.081	2.752	3.200
16 „ '32	82.508	1.242	2.920	5.211	2.081	2.797	3.200
9 „ '32	82.400	1.239	2.980	6.028	2.081	2.805	3.200
2 Oct. '31	59.814	923	13.830	19.420	12.808	2.916	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort. k.	Particulieren
30 Sept. '32	6.621	2.992	82.459	265	2.745	21.876
23 „ '32	6.621	2.205	80.200	724	2.944	23.613
16 „ '32	6.621	2.243	80.281	799	2.936	22.954
9 „ '32	6.621	2.210	80.681	935	3.039	23.119
2 Oct. '31	5.065	2.458	81.514	1.006	6.800	17.992
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

11 October 1932.

De tarwe-markt is in de afgelopen week weer allerniast vast geweest. Van het verbeterde vertrouwen in de graanprijzen is zeer weinig overgebleven. De vraag in Europa naar buitenlandsche tarwe was slecht en de prijzen hebben een vrij sterke verlaging ondergaan. Te Winnipeg waren zij reeds eind September lager dan gedurende de crisis tot nog toe was voorgekomen en nog weder bracht deze week nieuwe laagte-reords. Het sterke aanbod van tarwe door de Canadeesche landbouwers duurt voort en de vraag voor export is onvoldoende om den van dat aanbod uitgaanden druk te neutraliseeren. Het weder is in Canada gunstig gebleven voor het binnenhalen en dorschen der tarwe en blijkbaar zijn vroegere berichten over de gevolgen van ongunstig weder overdreven geweest. Volgens recente particuliere schattingen namelijk bedraagt de opbrengst voor geheel Canada 453 millioen bushels, hetgeen 17 millioen meer is dan de ramingen van begin September. Het heet, dat in de Ver. Staten de boeren hun tarwe achterhouden in afwachting van prijsverbetering, maar desondanks neemt de zichtbare voorraad er toe, omdat er uit de Ver. Staten slechts zeer weinig tarwe wordt geëxporteerd. De tarweprijzen zijn ook te Chicago deze week aanmerkelijk gedaald en men wijt dit in Amerika vooral aan onvoldoenden export. In Argentinië en Australië is het weder gunstig voor den nieuwen oogst en tot dalende prijzen werd uit die landen tarwe ter verscheping in het begin van 1933 aangeboden. Ook hierin lag een der oorzaken van de gedrukte stemming aan de tarwemarkt en van het gebrek aan ondernemingslust. Recente aanmerkelijk verhoogde ramingen van den Italiaanschen oogst werkten in dezelfde richting, evenals de toenemende mogelijkheid, dat Frankrijk tarwe zal exportceeren. Reeds heeft de Fransche regering besloten om tot steun van den tarweprijs een tarwevoorraad aan te koopen, die tot het volgende seizoen zal worden bewaard en ook is er reeds sprake van het subsidieeren van den uitvoer op dezelfde wijze als in 1929. Duitschland, dat geruimen tijd voor zijn tarwe goede vraag ontmoette in naburige landen, vooral Engeland, slaagt er niet meer in, daarvoor koopers te vinden, ondanks de aanmerkelijke verlaging zijner vraagprijzen. De beperkte Engelsche inkoop van deze week bestonden bijna geheel uit Canadeesche tarwe, met daarnaast een enkele lading uit Australië, dat zijn overschot van den ouden oogst bijna geheel heeft uitverkocht en dus slechts zeer karig spoedige tarwe aanbiedt. Argentinië was op 7 October vaster, doch de verhooging is spoedig weer verloren gegaan en op 10 October sloten de Argentijnsche termijnmarkten 15 tot 30 centavos per 100 KG. lager dan een week tevoren. Te Winnipeg, waar de markt op 10 October trouwens gesloten was, bedroeg de verlaging ruim 1 en te Chicago ruim 5 dollarcent per 60 lbs.

In rogge vinden tegenwoordig nauwelijks zaken plaats. De Deutsche regering is er, nu de export niet gelukt, zoo-waar weer toe overgegaan, om ter ondersteuning van den prijs Deutsche rogge te koopen. Ook Polen vindt, ondanks zeer lage prijzen, geen koopers voor zijn rogge en voor de kleine hoeveelheden Russische rogge, die tot nog toe naar West-Europa verscheept zijn, bestaat al eveneens uitermate weinig kooplust. Uit Noord-Amerika komen zaken in rogge tegenwoordig ook al nauwelijks voor.

Maïs is deze week flauw geweest door teleurstellende Europeesche vraag, dringend aanbod tot nog verder dalende prijzen uit de Donaulanden op aflading in herfst en winter, alsmede door de flauwe maïsmarkt in Noord-Amerika, waar het weder gunstig was voor den nieuwen oogst. De nieuwe daling in den Noord-Amerikaanschen maïsprijs maakte exportzaken steeds waarschijnlijk en drukte dus de Argentijnsche prijzen. Inderdaad zijn in het laatst der week zaken in maïs uit de Ver. Staten naar Europa, in het bijzonder Engeland en Nederland, tot stand gekomen op aflading in October tot iets boven de Argentijnsche prijzen, die met zeer geringe vraag een vrij sterke verlaging hadden ondergaan. Op 7 October was weliswaar Argentinië plotseling vast en aanmerkelijk hooger, doch in Europa stoorde men zich daaraan weinig en reeds den volgende dag was de markt weer gemakkelijker. Chicago reageerde op de exportzaken op 8 October met een matig prijsherstel, doch op den 10den was de markt in Europa weer lusteloos, nu Oost-Europa zoo dringend met maïs aan de markt is en Noord-Amerika de concurrentie met Argentinië blijkbaar opneemt. Verscheping van Argentinië waren deze week aanmerkelijk grooter dan den laatsten tijd het geval is geweest. Op 10 October ging de reactie in Argentinië voort en Noord-Amerika was ook iets gemakkelijker. Per saldo

AANVOEREN in tons van 100 KG.

Table with columns: Artikelen, Rotterdam (2/8 October 1932, Sedert 1 Jan. 1932, Overeenk. tijdvak 1931), Amsterdam (2/8 October 1932, Sedert 1 Jan. 1932, Overeenk. tijdvak 1931), Totaal (1932, 1931). Rows include Tarwe, Rogge, Boekweit, Maïs, Gerst, Haver, Lijnzaad, Lijnkoek, Tarwemeel, and Andere meelsoorten.

is maïs aan de Argentijnsche termijnmarkten 15 tot 20 centavos per 100 KG. en te Chicago ¼ à ½ dollarcen per 56 lbs.

Gerst ontmoette deze week al evenzeer weinig vraag. Wel werd van den Donau minder verscheept, doch de Russische afladingen, voornamelijk ter uitvoering van vroegere verkoopden, waren vrij groot.

SUIKER.

De verschillende suikermarkten gaven gedurende de geheele week een onbelangwekkend beeld te zien.

In Amerika heerschte een trage stemming en er vonden slechts sporadisch verkoopden van ruwe suiker plaats, waarbij de prijzen zich echter wel konden handhaven.

Na enkele kleine fluctuaties, welke door plaatselijke omstandigheden, zooals liquidaties en dekkingen, veroorzaakt

werden, sloot de New-Yorksche termijnmarkt met de volgende noteringen: Oct. 1.01; Dec. 1.09, Jan. 1.06, Mrt. 1.— en Mei 1.04, terwijl de laatste notering voor Spot Centr. 3.16 bedroeg.

De ontvangsten in de Atlantische havens der Ver. Staten bedroegen deze week 39.000 tons, de versmeltingen 58.000 tons tegen 49.100 tons en de voorraden 199.000 tons tegen 218.300 tons verleden jaar.

De laatste Cuba-statistiek is als volgt:

Table with columns: Productie (Raming), Ontvangsten, Totaal sedert 1/1, Verscheppingen, Voorraad afscheepshavens. Rows for 1932, 1931, and 1930.

In Engeland waren raffinaadeurs terughoudend na de flinke inkoopden van de voorafgaande week, zoodat maar weinig zaken tot stand kwamen. Op de Londensche termijnmarkt was de stemming kalm. Na een inzinking in het begin van de week trokken de noteringen een weinig aan.

STATISTISCH OVERZICHT

Large table with columns: GRANEN EN ZADEN (TARWE, ROGGE, MAIS, GERST, LIJNZAAD), ZUIVEL EN EIEN (BOTER, KAAS, EIEN), MINERALEN (STEENKOLEN, PETROLEUM). Rows list months from 1925 to 1932 with various percentage and value data.

1) Men zie voor de toel. op dezen staat de nos. van 8 en 15 Aug. 1928 (No. 658 en 659) pag. 689/90 en 709. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2, van Jan. 1931 tot vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 K.G. Zuid-Russische. 4) Tot Jan. 1928 Matting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932

DE TWENTSCHE BANK N.V.

GEVESTIGD TE AMSTERDAM

Maandstaat op 30 September 1932

DEBET

Aandeelhouders nog te storten 90 pCt. op aandelen B, waarvoor waarborg gedeponeed	f	421.200,—
Deelnemingen in diverse ondernemingen	"	9.039.409,87
Effecten van Aandeelhouders ten eigen gebruike	"	31.518.750,—
Kassa en De Nederlandsche Bank	"	14.865.325,04
Wissels en Coupons	"	14.544.066,40
Nederl. Schatkistbiljetten en -Promessen	"	50.477.412,61
Daggeldleeningen	"	1.175.000,—
Bankiers in Binnen- en Buitenland	"	15.237.223,22
Eigen Effecten en Syndicaten	"	7.027.790,62
Prolongatiën gegeven	"	9.962.835,—
Debiteuren	f	137.728.984,94
af: loopende Promessen	"	7.500.000,—
		<hr/>
	"	130.228.984,94
Gebouwen	"	8.000.000,—
		<hr/>
Totaal	f	292.497.997,70

CREDIT

Kapitaal	f	40.000.000,—
Reservefonds	"	17.000.000,—
Aandeelhouders voor gedeponeede Effecten als waarborg voor 90 pCt. storting op aandelen B	f	421.200,—
in Leen-Depot	"	31.097.550,—
		<hr/>
	"	31.518.750,—
Zieken- en Pensioenfonds	"	6.031.325,95
Deposito's	"	75.788.904,63
Saldo te ontvangen en te leveren Effecten	"	2.720.307,33
Crediteuren	f	109.994.808,08
" voor gelden in het Buitenland	"	6.529.665,67
		<hr/>
	"	116.524.473,75
Te betalen Wissels	"	564.478,87
Geaccepteerd door derden	"	413.729,98
Diverse Rekeningen	"	1.936.027,19
		<hr/>
Totaal	f	292.497.997,70

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK, N.V.

AMSTERDAM

'S-GRAVENHAGE

ROTTERDAM

BATAVIA

AMOY, AMPENAN, BANDOENG, BOMBAY, CALCUTTA, CHERIBON, GORONTALO, HONGKONG, KOBE, MAKASSAR, MEDAN, MENADO, PALEMBANG, PASSOEROEAN, PEKALONGAN, PROBOLINGGO, SEMARANG, SHANGHAI, SINGAPORE, SOERABAYA, TEGAL, TELOK BETONG, TJILATJAP, TOKIO, WELTEVREDEN

DE NEDERLANDSCHE WERKGEVER

Wekelijksch Orgaan v/h. Verbond
van Nederlandsche Werkgevers

VERANTWOORDELIJKE REDACTIE:
Mr. P. W. J. H. CORT VAN DER
LINDEN EN Mr. A. N. MOLENAAR

ABONNEMENTS-
PRIJS VOOR
NIET-LEDEN
f 6.— PER JAAR

Vraagt proefexemplaren bij het
Secretariaat: Kneuterdijk 8,
Telefoon No. 17510 · Den Haag

Een spiegelbeeld van het politiek-
en geestelijk leven in Duitschland, een
betrouwbaar en kritisch waarnemer
van het Duitse- en Internationale
zaketeven is de „FRANKFURTER
ZEITUNG“, Duitschland's toon-
aangevend zakenblad.

Geïnteresseerden kunnen ver-
dere inlichtingen bekomen by
onzen Generaal-Vertegen-
woordiger voor Holland:
J. H. WEHN, VOORBURG (Z. H.)
Dr. BLOOKERSTRAAT 21

Practisch Administratieboek voor Huisseigenaren

Prijs gecartonneerd f 2.25

Alom verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij Nijgh & Van Ditmar N.V.
Uitgevers — Rotterdam.

Hier is de plaats om U als Abonn  op te geven:

Gelieve mij vanaf heden te noteeren voor een abonnement op Economisch-Statistische Berichten (Algemeen Weekblad voor Handel, Nijverheid, Financiën en Verkeer) tegen den prijs van f 20.— per jaar (f 23.— buitenland).

Naam:

Adres:

Datum: